

עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבָא אֶתְכֶם אֱלֹהִי: יִתְכוֹן קַפְלָתָנִי: הַ וְכַעֲזֵן אִם קַבְלָא תַקְבְּלוֹן לְמִימְרֵי וְתַתְרוּן יֵת קְמִי

לקט בהיר

רש"י

נס, אבל כאן שכתוב אחריו ואביא אתכם אלי, די לו במה שפירש שנתקבלו למקום אחד כדי שאביא אתכם אלי (ג"א): פי' כאלו כתוב בקרא ואסיע, שעל ויסע תרגם ונטל, ופירושו לפי תרגומו עשיתי אתכם שתסעו, אבל פי' תיבת ואשא שהגבהתי אתכם והיה לו לתרגם וארמיח יתכון, אלא שאין האונקלוס ז"ל מדקדק לתרגם התיבה כידוע, אלא הענין, ויומר נראה לו דרך כבוד שהקב"ה ז"ל משרתו עושי רצונו שיסיעו אותם, מלומר שהוא בעלמו כניכול נשא אותם (במ"ח): פי' ביעל כח זריקתם כאלו קבלם, ואע"ג שדניבור הקודם פירש דמיון הקב"ה לגשר לענין המהירות, ובמכילתא הם ב' לשונות, ספר רבינו שחנא בתרא להוסיף בה, כי באמת היו שם ב' הדברים, והגם שהיו ב' זמנים, שבמזמרים היה המהירות ולא קבלת חלים ועל הים היה קבלת חלים ולא המהירות, אין קפידא,

לרעמסס (כס), ואונקלוס תרגם ואשא והעלית* יתכון, כמו ואסיע"י אתכם, תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה: על בנפיי נשרים. כנשר הנושא גזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נוהגים את בנייהם בין רגליהם, לפי שמחיראין מטוף אחר שפורה על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מחירא אלא מן האדם שמה חרוק בו הן, לפי שאין טוף פורה על גביו, לכך נוהגו על כנפיו לומר מועז יכנס החן בי ולה צבני (כס), אף אלו עשיתי כן (יד כ) ויסע מלאך האלהים וגו' ויבא בין מהנה מזמרים וגו', והיו מזמרים זורקים חלים ואבני זליטעראות והענין מקבלם"י: ואבא אתכם אלי. כהתרגומו"י: (ה) ועתה. אם עתה"י תקבלו עליכם, יערב

שינוי נוסחאות: ונטלית. ואסיע אתכם כמו ואטלית יתכון. ד"א על כפי

גם אינו ממחר לעוף בכל זמן, ומלאשן הכתוב נשמע ב' דברים, ואם רק קבלת חלים היה די לומר ואשא אתכם על כנפיים (ג"א): (טו) וקריבית יתכון לפולחני, כי זה ענינו של תיבת "אלי", כי לא ישיגוהו משיגי הגוף, אלא מי שהוא עובד ה' במעשיו ובמדותיו בשכינות עבדיו ולדיקו הרי הוא קרוב אליו ודבוק בו כניבול: (טז) אין רצונו לומר שהכתוב מסורס הוא, ובמקום שאמר ועתה אם היל"ל אם ועתה, לא כן הוא, פשוט הכתוב במקומו מונח, כמו שאר ועתה שבמקרא שפירושו אחר כל זה שראיתם תבתי אליכם כל מה שעשית לכם, מכאן ולהבא תלוי בכם אם תקבלו ותשמעו והייתם לי סגולה וכו', ומכלל הן אתה שומע לאי, אבל מאחר שמיותר הוא תיבת ועתה, וגם נראה שהקפה ראשונה שרק עתה יריבים לקיים התנאי, לזה דרשו בו חז"ל שאה"י העיקר קיום התנאי שהיא באמת עבודה קשה עד אין לשער היא רק עתה בהתחלה, אבל אחר שטעם טעמו יעשם טעם ויכסוף אליה, וגם לפי דרוש זה נשאר תיבת "אם" כפשוטו אם שמוע תשמעו, ותיבת "אם" שאמר רש"י אינו לשון הכתוב אלא לשון עצמו הוא (וכונתו לומר שכל היעודים הנאמרים סגולה ממלכת כהנים וכו') אינם אלא אם תקבלו עתה לפי שהתחלות קשות ולפוס נערא אגרא - ד"ד), ובמכילתא שם הוסיפו חז"ל לדרוש מפל שמוע תשמעו שמוע מלוא

אור החיים

בפסוק (במדבר כ"ג ד') ויקר אלהים אל בלעם וגו' משל למלך שצא ארצו לדבר עמו וכו' עד כאן, פירוש כי אהם הבאתי אתכם אלי מה שאין כן הם ששלחתי להם למקומם לשעיר ולפארן ואין זה אלא לדחותם לעתיד לבא ולהייעבם בזין מה שאין כן אהם כי דעתו ורצונו לקרובם אלי ואין לדמות מעשה ישראל למעשה אדום וישמעאל:

אור בהיר

ממנו. (ב) רק עתה ולא מחר בתמי.

הרוחניות לזה להם קל, וכבר קדם לנו כ המקדש את האשה רשע שקידושו קיד השוכה ובחמלעות ו

אם שמוע תשמעו שמוע תשמע קבלת ב' תורות אי ואחת היא תורה וספרים וגדרי חכמ כרמח במלות (דברי אשר יגידו לך ימין שמשמיעם מהמלות תורות העתידים מ לעתיד. ולדרך זה יז שמוע, כי להיות שם לזה סמך ועתה אי ותשמעו לעתיד כנ דרך אומרם ז"ל (בו כשומע מפי הגבורו אומר לכם שתקבלו שוב כאלו אם השו בזה יתיישב מאמרנו בפסוק (י"ז) וייתלז הכר כגיגית ואמר לאו שם תבא קבו (לקמן כ"ד ז') כל ז מקום לכפייב ז, חוזרים כשיראו הו כאן, ואין דבריהם

בג) לחומר, וזריכה בג בפירוש, והוא חלק א' מ והסידוש בפירושו הוא בחוש שאין רצון מכמינו מרדכי ואסתר בהללת יש אותו דבר עלמו אחרו לו

האלה גשוקה חז"ל דיומניו וקסר בחכמה
אקראי מא הפקודות

וְתָהוּן קְדָמִי חִבִּיבִין מִכָּל עַמְמַיָּא אֲרִי רִי לִי כָּל אַרְעָא: וְאַתּוּן תָּהוּן קְדָמִי מִלְּכִין כְּהִנֵּן וְעַם תְּהִיּוּ לִי מִמְּלַכַת כְּהִנֵּן וְגוֹי קְדוֹשׁ

רש"י

לקט בדיר

לכס* מכאן ואילך, שכל ההחלות קשות (כס):
 ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת
 התורה: סגולה. אולר חביב, כמו (קהל ב' ח')
 וסגולת מלכים כלי יקר וחביב עוצות שהמלכים
 גוזזים אותם, כך אחס תהיו לי סגולה משאר אומות,
 ולא תאמרו אחס לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם,
 ומה יש לי עוד שתהא הצחכם נכרת, כי לי כל
 הארץ (י) והס צטינו ולפני לבנוס (כס): (ו) ואתם
 תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, כמה דאח אמר
 שיני נוסחא עליכם

אחת משמיעין לו מצות הרבה, ורש"י לא הביא דרוש זה, כי
 לא בכל פעם נחית לדרוש הכלל, לפי שדרך הכתוב לדבר קן
 (ג"א), והרא"ם ז"ל עירב ב' הדרשות ועשאן אחד, ואמר
 שלפי דרוש רז"ל (לא לפי פשוטו) יהיה הכתוב מסורס
 וכאלו אמר אס עתה בהחלה שמוע אז תשמעו להבא,
 והש"ס בהעתיקו לשון הרא"ם הוסיף מן דיליה חיתת, כל",
 ולפי"ו יהיה כל אס שנמקרא מורה על תנאי הזמן וכבר
 העיר עליו מרן משינאווא ז"ע בספרו הק' דברי יחזקאל
 דכונת הרא"ם היא דוקא על פסוק זה עיי"ש: (ז) פ"י על
 כל התורה ככלל, שזה משמעות המאמר כאן, וברית כזה או
 זווי כזה לא היחה עד עתה, א"כ בהכרח לומר שאין פ"י בריתי אשר יש לי אלא אשר עתיד להיות לי עמכם, והוא הברית
 המוזכר בפ' משפטים שהיה זה' בסיון אחר אמרם נעשה ונשמע כתיב (כ"ד ח') הנה דס הברית וכו' (רא"ם): (יח) ר"ל
 הגם שנחתי הע' אומות תחת ממשלת שרי מעלה, אל תאמרו שאינם שלי, ותיבה "כי" הוא נחית טעם, שרק בשביל שלי כל
 הארץ תהיו אחס סגולה, כי מי שאין לו אלא מרגליות אחת פשיטא שחביב ונחמד אלנו, אבל סגולה לא נקרא אלא חפץ בין

אור החיים

תורחם היו מולכים בכל העולם ושואצים כל בחינות
 הקדושות מכל מקום שהם, ובאמצעות החטא הש
 כוחם ולריכין לרדת שמה לבצר הטוב ההוא:
 ו. ואתם תהיו לי וגו'. לריך לדעת למה הולרך
 לומר ואתם כיון שעד עתה להם היה
 מדבר. ואולי כי על משה ואהרן חוזרים הדברים,
 ולהיות שעד עתה היה מדבר על כל ישראל ועשאם
 סגולה אס כן יאמר משה כי אין הפרש עוד בינם
 לבין ישראל, לזה אמר ואתם פירוש אחת ואחיד
 תהיו לי ממלכת כהנים כנגד אהרן(י), וגוי קדוש
 כנגד משה ומשפחתו על דרך אומרו (במדבר ח'
 י"ז) הקדשתי אחס וגו' אח הלויים. או ירצה לומר
 להם כי מעתה יהיו הם בבחינת פמליא של מעלה,
 כי למעלה יש להאדון משרחיו ומשמשים לפניו
 במרום ולהם יקרא כהנים גם יש לפניו לבא רב

הנקרא קדוש דכתיב (דניאל ח') אחד קדוש, ואמר
 ה' כי אותם יעשה ה' במקום כהנים וקדושים
 העליונים, וכן היה שזוה לעשות לו ציה לשכון
 בחוכנו ובחר ממנו כהנים וזוה לנו (ויקרא י"א
 מ"ד) והייתם קדושים, וכפי זה אומרו ואתם חוזר
 הדבר לכללות ישראל, והולרך לומר חיבת ואתם(י),
 לכל יחשבו כי דבריו להם על העתיד לבא בעלות
 הנפש אחר הפרדה מהגוף ישיג הרוחניות מעלות
 הסדורות אבל בחיים חיותו תרחיק הדעת השגה זו,
 לזה אמר ואתם פירוש אחס בעלמכם בעלי גויה
 תשיגו מעלה זו. ומנינו שהלדיקים השיגו מעלה זו
 שנקראים מלאכים וקדושים כי באמצעות התורה
 תגדל והעלה מעלה האדם עד אין קץ למעלה
 מהמלאכים (סנהדרין ז"ג), וזה לך האות כי ה'
 בחר ליותר מעלה לקדושת מקום כבודו עם ישראל

אור בדיר

ויקנו הנילוות הנקראים סגולה שינסם בכל העמים. וטען זה נמלא ברש"י ציה כ"ו: ד"ה לא יהיה. קי"ז אהרן
 חרעו. קי"ח) הגם שעמכם מדבר עד עתה.

פתח
 וזכר
 יס לי
 ימרו
 מושג
 ולא
 יא"ו
 ענין
 יאדון
 כן
 גולה
 גס
 ולא
 רוש
 תרו
 שלו
 צבת
 יתן.
 יתן.
 לפי
 ברר
 סק
 הם,
 הוא
 י"א
 יום
 י"ל
 ישה
 לו
 חאל
 היא
 יום
 ילם
 גנה
 ירוש
 ירך
 ולא
 יעשו

3

אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל

לקח בהיר

רשי

החפלים: (יט) הרי שגם שר נקרא כהן במקום שמונן מעלמו ואין לטעות, ולאו דוקא מי שמיחד לעבודה, וכאן מונן הוא שלא יהיה כל הממלכה כהנים: (כ) הגם שלא

היה נחמד משה רבע"ה להוסיף ולגרוע אפילו נקודה קטנה, ובשאר מקומות לא נלטווה על זה, עכ"ז מן הסתם אחר שאמר דברי הקב"ה כדורתן אות באת הוסיף מן דיליה להצהיר ולפרש לבאר ולהרחיב בטעמים רמזים וסודות לשום לפניהם כשלקח ערוך, ועל זה נלטווה כאן, והטעם, ששיער החמים דעים שבדברים הללו יזכר אם מוכנים הם לקבל עליהם עול מלכות שמים, ואם יוסיף משה לפאר לרומם ולשבת, יכול האומר לומר שבדברי משה קיימו ולחפו ולומר נעשה ונשמע, ואם יגרע למשל שיאמר להם שהגם שיטעמו אל ישליכם במהרה אלא יפה למשונתם וכדומה, הגם שימאלו קתם לקבל אין שום סימן רע (ג"א - אורח"ח), ובטעם זה אחי שפיר גם מה דדרשינן לעיל בפסוק ג' כה תאמר שיהיה דוקא בלשון קודש שמהיכי חיתי

אור החיים

הא למדת כי הם למעלה מהם כי מעלין בקודש וכו'. עוד ירמוז לפי מה שפירשתי בפסוק והייתם לי סגולה שירמוז לבירורי נילנות הקדושה חומרם ואתם וגו' להגדיל מעלת המזרר מהמתזרר כי המזרר יהיה ממלכת של כהנים ושל גוי קדוש"י שהם צ' הדרגות הקדושה המתזררים כזכר, וחלקם לב' חלקים כי יש בנזררים הדרגות עליונים והדרגות קטנים כפי בחינת הקדושה, והכוונה בזה כי בחינת מלכות יש להם על המתזררים, ולא ולמד ממשה כי ללד שהוליא ישראל ממזרים קנה מלכות עליהם:

אלה הדברים וגו'. כוונת הכתוב לפי מה שפירשנו בסמוך בפסוק ואתם תהיו לי"י על ישראל ידויק הכתוב על זה הדרך שלא תחשוב כי אמירתי ואתם תהיו לי וגו' חוזרת עליכם משה ואהרן לא כן הוא אלא אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל כי המעלות להם הנה, ולפי מה שפירשתי שחוזר על משה יכוין באומרם אלה הדברים וגו' שלא יוסיף עליהם. ואם תאמר פשיטא שלא יוסיף עליהם ואם יש לחושדו חם ושלוש למה לא לזה לו בשאר המנות ששלחו עד עתה, אכן הכוונה היא שאלו שלא יפרש דברי ה' לישראל

אור בהיר

ק"י פ"י הילוליים הק' המתזררים נקראים חלק מהם כהנים, וחלק מהם גוי קדוש, ובני ישראל המתזררים הם יהיו למלך על צ' בחי' הללו. (קב) הלא כבר אמר כה תאמר וגו', ולמה כפל. (קבא) בדרך הב'. (קבב) מה שאין כן בשאר דיבורים ומלות כל מה שיוסיף לפרש ולבאר מה טוב ומה נעים. (קבג) פ"י הקב"ה היה משער שפחות מדברים אלו אין בהם כדי לדון נפשם אפילו כשהם טהורי לב, ולהפך יותר מדברים אלו יש בהם שיעור לדון נפשם אפילו כשאינם טהורי לב. (קבד) ענין דינה

עם בני ישראל וקרא לְסָבִי עַתָּה כָּל פְּתוּכֵי יַיִן ה' וְאֶתִּיבוּ וְאָמְרוּ כֹל !

(ח) וישב מ המחרת שבוו כהשכמה עלה

חיבת החורב ו על כן לוח ה'

ז. ויקרא

בהתבוננות, כי בדבר שהוא ה חבלים לארץ את החורה, ו העם עד שקר יחד שומעים ד הזקנים, והכוע אלא הזקנים ושלוש יענו מי הזקנים מוצע ואחר שישיבו יהיה כי יקבו ידבר לבני מש החכמות מן עלמם מהחשו

ומדוע. קבד העם, והוא נלטוב ודרשו ו"ל (ע"ג) ג שידברו אליהם חופה. קלא ויספר, ועוד וכי

יִשְׂרָאֵל: חמישי ז וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא
 לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁם לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל־
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:
 וַיַּעֲנוּ כָל־הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָל־
 אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מֹשֶׁה

עם בני ישראל: ו ואתא משה
 וקרא לקבי עמא וסדר גדמיהון
 ית כל פתגמא האלין דפקדיה
 יי: ה ואתיבו כל עמא כחדא
 ואמרו כל די מליף יי נעבר

לקט בדיר

רש"י

(ח) וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס יסנה: כא) פי' זה ההכרח שלא היה בלוחו יום עלמו, המחרת שהוא (יום) שלישי (בנה פ"ה). כהרי בהשכמה ענהכ"א, וכי לריך היה משה להשיב,

אור החיים

כל העם יחדיו כל אשר דבר ה' נעשה מדעתו השלימה וברצונו הפשוט ולא קדמה תשובת הזקנים לתשובת כל עם ה', והנה הראו בני ישראל עולם אחדותם והשואת רצונם באלהינו כי ה' ריבוא אמרו בהשואת דיבור אחד כאומרו יחדיו ולא נתאחר אחד מהם ולא קדם אחד לחצירו ולא שינה אחד מהם להשיב בנוסח אחר אשרי עולם שאומה זו בתוכו. וזכה ידוויק מאמר הנביא (ירמ' ב') כה אמר ה' זכרתו לך חסד נעוריק אהבת כלולחיקי פי' פירוש אומרו כלולחיק הוא תשובתם שענו כל העם יחדיו שעשו ב' כלליות באהבה^{ק"ל}, הא' תשובת כהוגן מכולם ואין גם אחד שלא נתראה בדבר. ב' שהשוו יחד בקול התשובת ובלשון התשובת על דרך שכתבנו:

את כל וגו'. נתכוון באומרו את כל שלא שינה מהודעת כל בלא מגרעת, ואומרו האלה שלא הוסיף לדבר דבר כמאמר ה' אליו (פסוק ו') אלה הדברים:

ח. וישב משה. ק"א) פירוש לשון חזרה^{ק"ב} כי מלצד מה שקדמה הידיעה לצורא

אור בדיר

וחזרה. קבד) שריק לפארו יוחר מדאי כדי שיקובל, זה מראה שאין השיבות החורה בולט ח"ו. קבז) מדוע קרא רק לזקני העם, והוא נעשה לדבר לכל ישראל, ועוד למה ענו כל העם אם לא קרא אותם ולא דיבר להם. קבז) כאומרו ארץ יראה ושקעה, ודרשו ז"ל (ע"ז ג'). קבד) פירוש מה שיענו הם לא יהיה ברצון השלימה, אין קפידה, כי אחר כך מעט מעט יתראו בדבר על ידי שידיברו אליהם וקניהם. קבט) וכי היה שם ב' חופות, ולמה אמר לשון רבים. קל) מלשון כלל ופרט, ולא מלשון חופה. קלא) חזית וישב שייך לומר בדבר הנשלת והשליח חזר והוביל דבר זה עלמו להשולח, אבל כאן היה לו לומר ויגד לו ויספר, ועוד וכי לריך להגיד ליודע מחשבות. קלב) כמו שאדם אומר דבר וחוזר ואומר פעם ב'. כלומר, ישראל אמרו להקב"ה

תרגום תהלים פו תמט

<p>כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנִי: כְּשֹׁמְרָה נַפְשִׁי כִּי־ חֶסֶד אָנִי הוֹשַׁע עֲבֹדְךָ אֶתְּהָ אֱלֹהֵי הַבּוֹטְחִים אֵלֶיךָ: גַּחֲנִנִי אֲדַנֶּי כִּי־אֵלֶיךָ אֶקְרָא כָּל־הַיּוֹם: וְדָ שִׁמְחַ נַפְשִׁי עֲבֹדְךָ כִּי־אֵלֶיךָ</p>	<p>ב נְמוֹד נַפְשִׁי אָרוֹם חֶסֶדָא אָנָא פְרוֹק עֲבֹדְךָ אֶתְ אֱלֹהֵי דִי אָנָא מִתְרַחֵץ עֲלֶיךָ: ג חוּס עֲלֵי אָרוֹם קְרָמְךָ אֲצִלִּי כָּל יוֹמָא: ד אַחֲרֵי נַפְשָׁא</p>
---	--

רש"י

(ב) כי חסיד אני. שאני שומע גידופי ומרפתי חסיד אני, [שכל מלכי מזרח ומערב יושפין ויכולת ידיו להנקם ואני שומק, כך הוא באגדת מהללים. דבר אחר פירשו רבותינו בצרכות (ד). ולא

מצודת דוד

כי עני. אני מוכנע כעני: (ב) כי חסיד אני. וזהו כמה ששומע חרפתו וכידו לנקום נקם ומעביר על מדותיו: מקרא מסורס, והוא כמו אתה אלהי הושע עבדך הבוטח עליך:

אבן עזרא

בעיניו, או כנגד מלכי הגוים, או התפלל זאת התפלה לפני מלכו: (ב) שמרה. יש אומרים כי שמרה פעל עבר, כמו זכרה ירושלם (איכה א ז), כי נפשי שמרה מה שראוי לשמור עד היותי חסיד. ויאמר רבי יהודה בן בלעם כי הטעם שמור נפשי עד

רד"ק

דוד בעודנו בורח מפני שאול. ואמר דוד תפלה זו לאל יתברך שישמרהו ויושיעהו מיד מבקשי נפשו. ואמר כי עני ואביון אני הכפל לחזק. וקרא עצמו עני, כי עני היה באותן המקומות שהיה הולך, ולא היה לו סיפוקו אם לא שהיו עוזרים אותו קרוביו ואנשי יהודה בסתר. או הימים אשר היה עם אכיש שהיה מתפרנס משלל האומות: (ב) שמרה. השי"ן נקרא בקמץ וגעיא עם הקמץ, להורות כי כן נקרא ולא בקמץ חטף והוא צווי. יש תמיהים איך קרא דוד עצמו חסיד. ואין בזה תימה, כי חסיד היה עם

מדרשי חז"ל

העולם שנאמר: ואת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה לפיכך הטח ה' אוזן ענני. (ילקו"ש).
(ב) שמרה נפשי כי חסיד אני וגו'. הקב"ה נקרא חסיד שנאמר: כי חסיד אני נאם ה', ודוד קרא עצמו חסיד שנאמר: שמרה נפשי כי חסיד אני. רבי אבא ורבי אחא בש"ר אלכסנדרי, כל מי ששומע קללתו וספק בידו למחות ושותק נקרא חסיד, ודוד קרא עצמו חסיד לפי ששמע קללתו ושותק. (שם).
שמרה נפשי כי חסיד אני. ר' לוי ורבי יצחק. חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עם שלש שעות, ואני חצות לילה אקום להודות לך. ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב

(ג) אֵלֶיךָ אֶקְרָא כָּל הַיּוֹם. וכי אפשר כל היום, אלא לעולם הזה שהוא יום לעובדי אלילים ולילה לישראל. (ילקו"ש).
(ד) שִׁמְחַ נַפְשִׁי עֲבֹדְךָ וגו'. אדם שיש לו עבד ואומר לו אני לוקח לך בגד מן האיטלס אינו משמחו, ומה בשר ודם משמח עבדו, אני שאני עבדך ואתה חי וקיים על אחת כמה וכמה. (שם).

וְיִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל

נגיה ומגיה
 נאמצ אמטוג
 בגזמג גרוג אמטוג

אֲדֹנָי נַפְשִׁי אֲשָׁא: הַפִּי־אֶתְּהָ אֲדֹנָי טוֹב
 וּסְלַח וּרְבֵי־חֶסֶד לְכָל־קְרָאִיךָ: וְהַאֲזִינָה
 יְהוָה תִּפְלְתִי וְתִקְשִׁיבָה בְּקוֹל תַּחֲנוּנֹתַי:
 זָבוּב צַרְתִּי אֶקְרָאךָ כִּי תַעֲנֵנִי: ח אֵיךְ
 כָּמוֹךָ בָּאֱלֹהִים | אֲדֹנָי וְאֵין כָּמוֹעֶשֶׁיךָ:
 ט כָּל־גּוֹיִם | אֲשֶׁר עָשִׂיתָ יְבוֹאוּ |
 וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְפָנֶיךָ אֲדֹנָי וַיִּכְבְּדוּ לְשִׁמְךָ:

דַּעֲבָדךָ אַרוֹם לוֹתֶךָ יי
 נַפְשִׁי אֶקְוֶה בְּצִלֹךָ:
 ה אַרוֹם אֶתְּ הוּא יי טב
 לְצַדִּיקִיָּא וּשְׁבַק לְדַת־יִבּוֹן
 לְאוֹרֵי־תִיהָ וּמִסְגֵי טִיבוֹ
 לְכָל דְּמַצְלִין קְדָמְךָ:
 ו אֲצִית יי צְלוֹתִי וּקְבַל
 לְקַל תַּחֲנוּנֵי: ז בְּיוֹמָא
 דְּעָקְתִי אֶקְרִי לוֹתֶךָ
 אַרוֹם אֶתְּ עֵנִי יְתִי: ח לִית
 בַּר מִנְךָ בְּאַנְגְלֵי מְרוֹמָא

יי ולית פְּעוּבָדְךָ: ט כל עֲמֻמֵיָא דִי עֲבַדְתָּ יִיתוּן וַיִּסְגְּדוּן קְדָמְךָ יי וַיִּתְנוּן אֶיקְרָ לְשִׁמְךָ:

רש"י

לישראל, כך מפורש בגמרא תהלים: (ד) נפשי אשא. (ה) לבי אכזב: (ו) ואין כמותי. המקדים עליונים

מצודת דוד

(ד) נפשי אשא. אני נושא נפשי להטעין עליך ולהשען
 בך: (ז) כי תענני. בטוח אני שתענה לי: (ח) באלהים.
 הם שרי מעלה: ואין כמעשיך. אין בעולם מעשה
 נפלא כמעשיך: (ט) יבואו וגו'. כי לעתיד יאמינו הכל בה':

מצודת ציון

הכן (לקמן קט קלג): (ו) האזינה. הטה אוזן לשמוע.
 והקשיבה. ענין שמיעה:

אבן עזרא

כי אני בצרה. וטעם כי תענני שאדע דעת אמת כי
 תענני, בעבור שאין כמוך באלהים ה', כדברי משה
 [מין כה' אלהינו בכל קראינו אליו (דברים ד ז):
 (ט) כף. כאשר יראו הגוים שסבכוני כי אני בצרה
 גדולה, כאשר יספרו לאחרים שהושעתני כי אני עני

רד"ק

שהוא ביגון ואנחה שמח אותה: נפשי אשא. דרך
 תחינה בכל לב. או דרך מנחה, או דרך תקנה
 ותוחלת: (ה) טוב. לכל הבריות, כמו שנאמר טוב ה'
 לכל: וס'ח. לחטאים: (ו) האזינה. תחינות רכות שאני
 מתחנן לפניך: (ז) כי תענני. לפיכך אקראך ביום צרתי,
 כי ידעתי שתענני, כי כל קורא אליך כלב שלם אתה
 עונה, כי אינך כאלהים אחרים שקוראים להם עובדיהם
 ולא יענו, לפיכך אמר אחריו אין כמוך באלהים,
 והאלהים הם השמש והירח והכוכבים. ועובדיהם

מדרשי חז"ל

היכי פתח אשרי יושבי ביתך ואחר כך עומד המפטיר
 ואומר אין כמוך באלהים ה' וגו'. (מסכת סופרים מ:).
 אין בטרוד וגו'. בנוהג שבעולם מלך בשר ודם צר צורה
 כיבשה, אבל הקב"ה צר צורה במים ואומר ישרצו המים.
 בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין משוה דיוורין
 בעליונים ובתחתונים שמא בחלל, אבל הקב"ה אף בחלל
 שנאמר: ועוף יעופף. (ילקוט'ש).

(ה) כי אתה ה' טוב וס'ח וגו'. למה הוא טוב שהוא
 סולח, למה הוא סולח שהוא טוב. ורב חסד לכל
 קוראך, רבי אלעזר אומר כף מעינת עונות מכאן וזכית
 מכאן, מה הקב"ה עושה חוטף אחת מן החובות ומטה אותה
 לכף זכות שנאמר: מי אל כמוך נושא עוון. (שם).
 (ח) אין כמוך באלהים ה' וגו'. המפטיר בנביא הוא פורס
 על שמע, באיזה שמע אמרו כשמע של ספר תורה,

י ארום רבא את אלהא
 ועבד פרישן את הוא
 אלהא בלחודך: יא אלף
 יתי יי אורחתך אתהלך
 בקושטך יחד לבבי
 למדחל שמך: יב אודי
 קדמך יי אלהי בכל
 לבבי ואיקר שמך
 לעלם: יג

(מחמונים: י) ועושה נפלא

מצודת ז
 (יא) הורני. ענין למוד: יחז

לומר ללכת באמתך כמוך: י

ואביון, אז יבאו אליך הגוים
 יספרו הגוים גדולתך ויכחשו
 אלהים לבדך, ואלהיהם אינ
 בראותי בדרך נבואה כי יענ
 לתקן לו סבות ועלילות לה

זוה יהיה בזמן משיחנו: (י)
 אתה גדול על כל אלהים,
 כשיראו שתעשה נפלאות עם
 מביניהם, ואז יכירו כי אתה אי
 אע"פ שאני יודע כי אתה אלו
 וכמעט ידיעתי, אני מתחנן
 ותוסף לי ידיעה בחכמת יצי
 ככתך, וכשאדע זאת הידיעו

(י) כי גדול אתה וגו'. הנאד ד
 של מחט כל רוחו יוצא ממנו,
 נקבים מחילים מחילים ואין רוד
 אתה אלהים לבדך. מלך בשר
 המדינה מתקלסין עמו למה שו
 הקב"ה אינו כן אלא הוא לבד
 מתקלס בעולמו, הוי כי גדול
 אלהים לבדך. אמר רב יודן ויה
 יחידו של עולם שלא היה בע
 אלהים לבדך

(יא) הורני ה' דרכך וגו'. אמ
 של עולם אם ראינו יוצא

יב יִגְמֹל יי לִיד גְּמֹל
 טב בְּעֵלְמָא הָדִין עַל
 עוֹבְדָךְ טב, וַיְהִי אֲנִידָךְ
 שְׁלִמָא לְעֵלְמָא דְאִתִּי
 מִן קָדָם יי אֱלֹהָא
 דִּישְׂרָאֵל דְאִתְתּוּ לְאַתְגִּידָא
 וְלֹאֲתַחְבְּאָה תְּחוֹת מְלַל
 שְׁכִינַת יְקָרִיהּ, וּבְהָהוּא
 זְכוּתָא תְּשַׁחֲבִי מִן דִּין
 גִּיהִנָּם לְמַהוּי חוֹלְקָךְ עִם
 שְׂרָה וְדַבְּקָה וְרַחֵל
 וְלֵאמֹר: יג וְאַמְרַת, אֲשַׁכַּח

יב יִגְמֹל יי לִיד גְּמֹל
 טב בְּעֵלְמָא הָדִין עַל
 עוֹבְדָךְ טב, וַיְהִי אֲנִידָךְ
 שְׁלִמָא לְעֵלְמָא דְאִתִּי
 מִן קָדָם יי אֱלֹהָא
 דִּישְׂרָאֵל דְאִתְתּוּ לְאַתְגִּידָא
 וְלֹאֲתַחְבְּאָה תְּחוֹת מְלַל
 שְׁכִינַת יְקָרִיהּ, וּבְהָהוּא
 זְכוּתָא תְּשַׁחֲבִי מִן דִּין
 גִּיהִנָּם לְמַהוּי חוֹלְקָךְ עִם
 שְׂרָה וְדַבְּקָה וְרַחֵל
 וְלֵאמֹר: יג וְאַמְרַת, אֲשַׁכַּח

רַחֲמִין בְּעֵינֵךְ רַבּוּנֵי אַרוּם נַחֲמַתְנִי, לְאַשְׁרַתְנִי לְמַדְפֵי בְּקַהֲלָא דֵינִי, וְאַרוּם מְלִילְתָא
 תְּנַחֲמוּנִין עַל לֵב אֲמַתְךָ, דְאֲבַטְחַתְנִי לְמַחֲסִן עֵלְמָא דְאִתִּי, הִי כְּצַדְקוּתָא, וְאַנָּא לִית לִי זְכוּ
 לְמַהוּי לִי חוֹלְקֵי לְעֵלְמָא דְאִתִּי אֲפִילוּ עִם חָדָא מִן אֲמַתְךָ: יד וְאִמְרַת לָהּ בּוֹעֲזוּ לְעַדִּין

שפתי חכמים רש"י

ש משנה בחגיגה פרק חומר בקודש (דף כ:). ופירוש בית היד מקום שאוחזין אותו בו ותופסו: כחמת מן השפמות שלך: (יד) וטבלת פתך בחומץ. מכאן שהחומץ יפה לשרב: ויצבט לה קלר. וישט לה. ואין לו דמיון נמקרא לאלה נלשון משנה (מגינה פ"ג מ"א) אסוריים ומן וזית הלמטה ש:

אבן עזרא

(יב) משכרתך. כמו מתכונת הלבנים (שמות ה ח) והוא שם מן הכנין הכבד הנוסף בעבור המ"ם: (יג) ואנכי לא אהיה. אינני ראוייה להיות כאחת שפחותיך: (יד) בחמץ. בעבור החום:

מדרשי חז"ל

והנה בעניי הכינוחי וגו', וכי עני מקדיש כל הככרים הללו של זהב וכסף, אלא ביום שהרג דוד את גלית השליכו עליו בנות ישראל כל הכסף והזהב הזה, והקדישו לבית המקדש. (שם)
 כאחת שפחותיך. אמר לה, חס ושלום, אין את מן האמהות אלא מן האימהות. (שם)
 יד) גושי הלום. א"ר אלעזר: רמז רמו לה, עתידה מלכות בית דוד לצאת ממך דכתיב ביה הלום, שנאמר ויבא המלך דוד וגו' ויאמר מי אנכי כי הביאתני עד הלום. (שבת ק"ג:).
 ואכלת מן הלחם. רמז רמו לה, זו לחמה של מלכות, שנאמר ויהי לחם שלמה ליום אחד שלשים כר סלת וששים כר קמח. (ילקוט'ש).
 וטבלת פתך בחומץ. א"ר אלעזר: מכאן שהחומץ יפה לשרב, ור' שמואל בר נחמני אמר: רמז רמו לה, עתיד כן לצאת ממך שמעשיו קשין כחומץ, ומנו מנשה. (שבת ק"ג:).
 ד"א, שכן דרך הקוצרים להיות טובלין פתן בחומץ. (ילקוט'ש).
 ותשב מצד הקוצרים. מצד הקוצרים ולא בתוך הקוצרים. א"ר אלעזר: רמז רמו לה, שעתידה מלכות בית דוד שתחלק. (שבת ק"ג:).

למצבר
 אחרון
 מכא
 אחרתא,
 עם
 תהא
 בחקלא
 ותהבין
 פקודית
 יקרבין
 את
 איזילי
 א מוני
 לימא:
 אפהא
 ארעא,
 ה דין
 מעמא
 לי על
 נבואה
 יתה
 הגירא

ה אמר
 בסוף:
 אשר
 הך כל
 הוגד
 היינו

נדאית וטגיה
 נחמז אטגא
 קגוצג גוג אטאוי

צאת וּבָא: ה וְעִבְדְךָ בְּתוֹךְ עַמֶּךָ אֲשֶׁר
 בְּחַרְתָּ עִם־רֹב אֲשֶׁר לֹא־יִמְנָה וְלֹא
 יִסְפֹּר מִרֹב: ד וְנָתַתָּ לְעִבְדְךָ לֵב שְׁמִיעַ
 לְשִׁפְט אֶת־עַמֶּךָ לְהִבִּין בֵּין־טוֹב לְרָע
 כִּי מִי יוּכַל לְשַׁפֵּט אֶת־עַמֶּךָ הַכֶּבֶד
 הַזֶּה: י וַיִּטֵּב הַדְּבָר בְּעֵינֵי אֲדֹנָי כִּי שָׁאַל
 שְׁלֹמֹה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה: יא וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים אֵלָיו יְעֹן אֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ אֶת־
 הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא־שָׁאַלְתָּ לְךָ יָמִים רַבִּים
 וְלֹא־שָׁאַלְתָּ לְךָ עֹשֶׁר וְלֹא שָׁאַלְתָּ
 נַפֶּשׁ אֹיִבֶיךָ וְשָׁאַלְתָּ לְךָ הִבִּין לְשִׁמְעַ
 מִשְׁפָּט: ל יב הִנֵּה עֲשִׂיתִי כְּדַבְרֶיךָ הַזֶּה |
 נֶפֶשׁ בְּעַלִּי דְכָבֵד וְשָׁאַלְתָּ לְךָ סִבְרוֹתָא לְמִשְׁמַע דִּינָא: יב הָא עֲבָדִית בְּפִתְגָמְךָ הָא

אנא ידע למפק ולמיעל: ה ועבדך בגו עמך דאתרעיתא עם סגו דלא יתחשבון ולא יתמנזן מסגני: ט ותתן לעבדך לב ספר למידן ית עמך למספר בין טוב לבליש ארי מן יכול למידן ית עמך סגיאה דרין: י ושפר פתגמא קדם: יי ארי שאל שלמה ית פתגמא דרין: יא ואמר יי ליה חלף דשאלתא ית פתגמא דרין ולא שאלתא לך יומן סגיאין ולא שאלתא לך עתרא ולא שאלתא נפש בעלי דכבד ושאלתא לך סברותא למשמע דינא: יב הא עבדית בפיתגמך הא

רש"י

דוד נדרשו, הרי שמים עשרה למלך שלמה: עסקים רבים ונאים לדין, ואין לי מתן לעיין (ט) את עמך הכבד. מתן שהם רבים יש להם נדינס. דבר אמר כי מי יוכל לשפוט את

מצודת ציון

מצודת דוד

ט) שומע. רוצה לומר מבין: הכבד. הרכה. כמו מקנה כראוי: (ח) עבדך וגו'. רוצה לומר ועוד שאני מלך על עם אשר בחרת, ואף רבים המה, ומהצורך לחכמה רבה להנהיג עם כזה: (ט) ונתת. לזאת אשאל לתת לי לב מבין לשפוט וגו': כי מי יוכל. אי אפשר לשפוט עם כאלה מחכמת לבבי מבלי עזר מן השמים: (יא) נפש אויביך. להיות מסור בידך: הבין. להבין:

רד"ק

ד"ל כי בן שתיים עשרה שנה היה כשנמשח למלך, כי באותו פרק שנולד הכתוב מספר ענין אמנון ותמר, ואומר ויהי לשנתים ימים ויהיו גוזזים לאבשלום (ש"ב יג כג). והרג אמנון וברח לגשור ויהי שם שלוש שנים (שם שם כח), הרי חמש שנים, ושב אבשלום לירושלים והיה שם שנתים (שם יד כח) הרי שבע שנים, ומרד באביו ונהרג, אחרי כן ויהי רעב בימי דוד שלוש שנים (שם כא א), הרי עשר, ובשנה הבאה אחריה מנה דוד את ישראל

וכתיב (שם כו ח) וישוטו בארץ תשעה חדשים, הרי אחת עשרה, ובשנת מותו היא שנת ארבעים למלך דוד תיקן המשמרות, הרי שתיים עשרה: צאת ובוא. לפני העם, כמו אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם (במדבר כו יז): (ט) לב שומע. מבין, וכן תרגם יונתן לב סבר, כמו שאמר להבין בין טוב לרע למסכר: הכבד. הרב, כתרנום סגיא, וכן מקנה כבד מאוד: (יא) ושאלת לך הבין. כמו להבין:

לג. יב. יא. י. ח. ה. ד. ב. א.

לג. יב. יא. י. ח. ה. ד. ב. א.

בביתך גו' אהיה

ספר
שיחות מוסר

מאת
אדוננו מורנו זרבינו
הגאון החסיד
מרן רבי חיים ליב שמואלביץ זצוקללה"ה
ראש ישיבת מיר

דרך חיים תובחות מוסר
שלימד לרבים בישיבה הק'
פה עיה'ק ירושלים תובב"א
בשנים תשל"א-תשל"ג

שנת תש"ז

בקשת החכמה

ליל שי"ק תצודה תשל"א

אמר הכתוב "ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתינו רוח חכמה" (שמות כ"ח ג'), בכתוב זה נמצא התאר "חכמי לב", וכן גם בכתוב "ועשה בצלאל ואהליאב, וכל איש חכם לב אשר נתן ד' חכמה ותבונה כהמה" (שם ל"ו א'), שוב "חכם לב", ועדיין אין אנו יודעין פירושו של תאר זה, ומי זוכה להיות נקרא בתאר זה.

אכן ממה שאמר הכתוב "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה" (שם ל"א ו'), אנו למדין ש"לב חכם" צריך להכין לעצמו האדם בכחו הוא, ובלב אשר כזה נתן הקב"ה חכמה, ובכך מיהו "חכם לב" אשר הקב"ה מעיד כי הוא נותן לו חכמה.

מי לנו חכם כשלמה המלך ע"ה שאמר עליו הכתוב "וד' נתן חכמה לשלמה כאשר דבר" (מלכים א' ה'), וממנו נבין את הדרך לזכות בחכמה, למה נתן ד' חכמה לשלמה, ומה גרם לשלמה כל זאת.

הלא הוא כתוב ומבואר למעלה ממנו (מלכים א' ג'), "בגבעון נראה ד' אל שלמה וגו' ויאמר אלקים, שאל מה אתן לך, וגו', ונתת לעבדך לב שומע וגו' להבין בין טוב לרע, וגו', ויאמר אלקים אליו, יען אשר שאלת את הדבר הזה ולא שאלת לך ימים רבים ולא שאלת לך עושר וגו' הנה עשיתי כדברך, הנה נתתי לך לב חכם ונבון" וגו'.

מתבאר כאן כי זכה שלמה לחכמה אך ורק בעבור תשוקתו הרבה אל החכמה, כה השתוקק אל החכמה עד שויתר על עושר ואריכות ימים, ואף כי אושר החיים חשוב הוא מכל, אך ידע כי חיים בלי חכמה אין להם ערך כלל, כמו שכי' הרמב"ם (הלכ' רוצח פ"ו) "וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה, כמיתה הן חשובין".

על כן שאל שלמה אך ורק חכמה, ובעבור זה זכה לה. ומכאן אנו למדין "לב חכם" מהו, תשוקת החכמה מזכה את בעליה בחכמה, האדם צריך לבקש חכמה, ואם יבקש באמת, "חכם לב" יקרא שמו, והקב"ה אמר בתורתו "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה".

והשיעור והגבול בכיקוש אחר החכמה ניתן ללמוד מצד הרע, מהמבקש אחר כבוד - למשל. מאה ועשרים ושבע מדינה כורעים ומשתחווים להמן הרשע המון בריות לאין חכלית, ורק אחד ויחיד לא קם ולא זע, ומה ערך יש לאחד לעומת ים האדם מסביב, בא וראה מה אומר על כך המן הרשע, "וכל זה איננו שוה לי"; כלומר כל הכבוד כאין וכאפס - הוא נחשב אם חסרה טפה אחת מן היס.

ועד היכן צריך להשתדל בהשגת החכמה אנו למדין מיהושע בן נון, אשר נבחר למלך על ישראל במקומו של משה רבינו ע"ה, ובמה זכה לכך, כתי' "איש אשר רוח בו", ופי' הספורנו "מוכן לקבל אור פני מלך חיים, כענין שכתוב ובלב כל חכם לב נתתי חכמה", והנה מוכח להדיא מדברי הספורנו מה שביארנו בכונת הכתוב, כי "חכם לב" הוא זה "המוכן לקבל אור פני מלך חיים", וזו היתה מעלת יהושע.

וראה ברש"י (משפטים כ"ה י"ג) כי כל מי' יום שעלה משה להר סיני המתין לו יהושע ונטה שם אהלו למרגלות ההר, וכל כך למה, אלא כדי שמיד עם רדת משה רבו מן

מסורת המדרש

ותעזבי אביך ואח
 יבמה מה שאלו
 תמול ירושלמי יבמות
 פ"ח ה"ג ע"ע לעיל ב'
 (עמוני ולא עמונית)
 ובניש

פְּעָמִים הַגִּד הַגִּד לִי הַגִּד לִי בְּפִית הַגִּד לִי בְּשֹׁדָה פֶּלֶא
 אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת חַמּוֹתַי אַחֲרֵי מוֹת אִישׁךָ שְׂאִין תִּלְמוּד
 לוֹמֵר בְּחַיֵּי אִישׁךָ וְתַעֲזֹבִי אֲבִיךָ וְאִמְךָ וְאַרְצְךָ מוֹלְדֶתְךָ זֶה
 אִיפְרָכִיָּה שְׁלָךְ וְתַעֲזֹבִי אֲבִיךָ וְאִמְךָ מַעֲבֹדָה זָרָה שְׁלָךְ
 שְׂנֵאמַר (ירמיה ב. כז) 'אוֹמְרִים לְעַץ אָבִי אַתָּה וְלֶאֱבֹן אַתָּה
 יִלְדֶתְנִי וְאַרְצְךָ מוֹלְדֶתְךָ זֶה שְׂכֹנֶתְךָ וְתִלְכִי אֶל עִם אֲשֶׁר
 לֹא יָדַעְתָּ תָּמוּל שְׁלֹשׁוֹם שְׂאֵלוֹ תָּמוּל שְׁלֹשׁוֹם לֹא הָיִיתָ.

← ד. ה. (ב. יב) 'ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה

פעמים — "הגדה", "הוגד הוגד לי" ? שכך — "אמר לה" (פס' דר"כ טו, קכג) בועז לרות:
 "הוגד לי" — על מעשיך הטובים עם חמותך — בכית, וגם — "הוגד לי" — על מעשיך
 הטובים וצניעותך — בשדה, וכנדרש למעלה (ד. ט. עיי"ש). מה שראה בה בועז בעצמו, וגם (שם י,
 עיי"ש) מה ששמע מפי נערו (פ"ע).

"כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך", כשהוא אומר "אחרי מות אישך" לא למעט
 ולומר שרק אחרי מות אישה עשתה טובות עם חמותה ולא בחיי אישה, אלא וודאי — שאין תלמוד
 לומר — אינו צריך ללמד ולומר (כבפסד"כ שם) כי — בחיי אישך — עשית טוב וכבוד לחמותך,
 אלא שאז היה הדבר ככלל כלה הטובה לחמותה (פ"ע), שהיא מכבדתה ומטיבה עמה, אך אז היא,
 אדבה התלויה בדבר, באהבת אישה, ובמות אישה בטל דבר ובטלה אדבה (ר"י). ומהחסד שעשית
 עמה אחר מות אישך, הרי שלא מאהבה התלויה באותו דבר עשית כן.

"ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך", לפי פשוטם של דברים הוא מדבר כאן על אביה ואמה
 ממש, ומה שהוא אומר "ארץ מולדתך" — זו איפרכיא שלך, המדינה שנולדה וגדלה בה, ומדרשו
 "ותעזבי אביך ואמך" — פרשת — מעבודה זרה שלך, ומצאנו שהאלילים קרויים "אב ואם"
 לתועים אחריהם (עיי' גם בב"ר לט, א), כמו — שנאמר — בתוכחת הנביא לעובדי עבודה זרה:
 "אוֹמְרִים לְעַץ אָבִי אַתָּה וְלֶאֱבֹן אַתָּה יִלְדֶתְנִי", "וארץ מולדתך" — זו שכונתה, שלמדה
 בקרב יושביה את נימוסיה הראשונים, כמוהם, ועזבה ופרשה מאותן דרכים ראשונות ללמוד מחמותה
 דרכי קדושה וצניעות:

"ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום", האריך לומר "אשר לא ידעת תמול
 שלשום" (קה"ע בירוש' יבמות ח, ג), שכך — "אמר לה" (ירוש' שם): שאלו — "באת אצלנו" (שם)
 — תמול שלשום לא היית — מתקבלת בקרבנו לבוא בקהל ה' להנשא לאיש מישראל, שכן "לא
 היינו מקבלין אותך" (שם), "שעדיין לא נתחדשה" — והזכרה והוקבעה בישראל — הלכה — שהייתה
 מקובלת מפי משה מסיני ונשתקעה מישראל שמה שנאמר בתורה (דברים כג, ד): "לא יבא עמוני ומואבי
 בקהל ה'", פירושו — עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית" (פסדרי"כ שם), ונשים גיורות הבאות מעמון
 ומואב מתרות מיד לבוא בקהל ה' להנשא, וכנדרש למעלה (ב. ט. עיי"ש), וזהו: "אשר לא ידעת" —
 אז לא היית זוכה לזיווג בישראל, ולזה לא היית זוכה מתמול שלשום, ועכשיו זכית לכך.

ד. 'ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל', הגם שודאי הדבר שאין

מעם ה' אמר
 אמר רבי אבון
 כד, טז) 'מכנף
 שנאמר (מלאכי
 ומרפא בכנפיה'
 כנפי החיות'
 הפרובים פריש

עול לפני ה' ומשכור
 הכתיב של תיבה זו נג
 ויליש כאן תרי"א וכג"ו
 ממך שלמה, וכנדרש

"מעם ה' אלהי ישו"
 משכורתה שלמה שח
 שיש כנפים "לשחר, כנ
 בצל שחר" כשחר הזר
 חוסים בצל כנפי זהר.
 "מכנף הארץ זמיר
 לחסות "בצל כנפיה".

זמירות לה: וכנפים
 לכל החוסים בצל כנפ
 בכנפיה", וכנפים ל
 (יחזקאל א, עיי"ש), וכן
 כנפיהן ונוגעות זו בזו.
 כמו שהוא אומר (שם)
 (שם), וכדברי הפייטן (ו)
 לתפילות לעלות מבין
 משיקות כנפיהן זו אל
 שכנפי החיות פועלות
 בדין רע: וכנפים לכו
 שנאמר (שמות כה, כ):
 שלמה הגדולים, אשר
 הראשונים, כמו —
 הכרובים על הארון ועל
 הכבוד (כבשמו"ר לג, ד)
 ויליש (שם), והם הם "ה'
 דמויות (כביחזקאל א, ע

מסורת המדרש
 ד. ישלם ה' פעלך
 וכו' אר"א שמענו
 שיש כנפים לארץ
 פדרי"כ פט"ו קבו. ילי"ש
 כאן חרב (כה"ע).

מעם ה' אמר רבי חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו
 אמר רבי אבון שמענו שיש כנפים לארץ שנאמר (ישעיה
 כד, טז) 'מִכְנַף הָאָרֶץ זְמִירַת שְׁמֵעֵנוּ וּכְנָפִים לְשִׁמְשׁ
 שְׁנֵאמַר (מלאכי ג, כ) 'וְזָרְחָה לְכֶם יְרֵאֵי שְׁמֵי צְדָקָה
 וּמִרְפָּא בְּכַנְפֵיהֶּ וּכְנָפִים לְחַיִּית שְׁנֵאמַר (יחזקאל ג, יג) 'וְקוֹל
 כְּנָפֵי הַחַיִּית וּכְנָפִים לְכְרוּבִים שְׁנֵאמַר (מ"א ח, ז) 'כִּי
 הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפִים וּכְנָפִים לְשָׂרְפִים שְׁנֵאמַר (ישעיה ו,

עזול לפני ה' ומשכורתו משכורת שלמה, האריך לומר "משכורת שלמה": אמר רבי חסא "שלמה",
 הכתיב של תיבה זו נקרא גם כאילו — "שלמה" כתיב, שכך — רמז לה: שלמה יעמוד ממך" (פסדרי"כ
 ויל"ש כאן תרי"א וכגוי המפרשים כאן), וזהו: "ותהי משכורתך שלמה" — זאת תהי משכורתך שיעמוד
 ממך שלמה, וכנדרש למעלה (ב, טו עיי"ש).

"מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו", וכאומר שזו תהא משכורתה, וכך תהא
 משכורתה שלמה שתחסה תחת כנפיו של הקב"ה. — אמר רבי אבון: שמענו — במקראות, —
 שיש כנפים "לשחר", כמו שנאמר (תהילים קלט, ט): "אשא כנפי שחר" (פסדרי"כ קכד), כדלהלן כאן "לא
 בצל שחר" כשחר הזה שהוא "פורש כנפיו" ופורש אורו מן הקצה אל הקצה במהירות המעוף, והכל
 חוסים בצל כנפי זהרו מיד (עיי"ש ברש"י). וכן מצאנו — שיש כנפים לארץ, כמו — שנאמר:
 "מִכְנַף הָאָרֶץ זְמִירַת שְׁמֵעֵנוּ", שהארץ "פורשת כנפיה" למרחוק לתת לכני אדם מקום ישוב
 לחסות "בצל כנפיה". בישוב ובכל מה שהארץ נותנת טובה ליושביה לחוסים בישובה, והם משמיעים
 זמירות לה: וּכְנָפִים לְשִׁמְשׁ, שיהא "פורשת כנפיה" להאיר ולהחמם ולרפאות ולהפריח ולהתניט יכול
 לכל החוסים בצל כנפיה, כמו — שנאמר: "וְזָרְחָה לְכֶם יְרֵאֵי שְׁמֵי, שִׁמְשׁ צְדָקָה וּמִרְפָּא
 בְּכַנְפֵיהֶּ", וּכְנָפִים לְחַיִּית — הנושאות את מרכבת כסא כבוד ה'. שראה יחזקאל במראה הנבואה
 (יחזקאל א, עיי"ש), וכמו שנאמר: "וְקוֹל כְּנָפֵי הַחַיִּית מְשִׁיקוֹת אֵשׁ אֶל אַחֲתֶיהָ", שיש שהן פורשות
 כנפיהן ונוגעות זו בזו להסך, ויש שהן מרפות ומכנסות כנפיהן ונפרדות זו מזו מלהשיק כנפיהן זו בזו.
 כמו שהוא אומר (שם א, כד"כה): "בַּעֲמֹד תִּרְפִּינָה כְּנַפֵּיהֶן", ואז נראה מביניהן "הרקיע אשר של ראשם"
 (שם), וכדברי הפייטן (רי"א הקליר בקדושה למוסף לרי"ה), שבעת שעולות תפילות ישראל הן מפנות מקום
 לתפילות לעלות מבין כנפיהן לכסא הכבוד, ובעת שישראל חוטאים והשטן מעלה דברי שטנו הן
 משיקות כנפיהן זו אל זו להסך ולעצור את השטנה מלעלות (עיי"ש בחרוזים שבאותיות ע, פ, צ), והרי
 שכנפי החיות פועלות כדי להגן ולהסך על ישראל מפני שטנת השטן בחטאם, ובהם חוסים מלהשפט
 בדין רע; וּכְנָפִים לְכְרוּבִים, לכרובים אשר על ארון הקודש אשר בקודש הקדשים, שעשה משה, כמו
 שנאמר (שמות כה, כ): "הַכְּרוּבִים פּוֹרְשֵׁי כְנָפִים לְמַעַל, סוֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכַּפּוֹרֶת", ולכרובים שעשה
 שלמה הגדולים, אשר בקודש הקדשים שבירושלים, עומדות בארץ וסוככות מעל הארון וכרוביו
 הראשונים, כמו — שנאמר — בהם: "כִּי הַכְּרוּבִים פּוֹרְשֵׁי כְנָפִים אֶל מְקוֹם הָאָרוֹן וַיְסוּכוּ
 הַכְּרוּבִים עַל הָאָרוֹן וְעַל בְּדוֹ מִלְמַלְתָּהּ", ואשר הכרובים שבבית המקדש הם כנגד הכרובים של כסא
 הכבוד (כבשמו"ר לג, ד, עיי"ש), האמור, שבהם נאמר (יחזקאל י, ה): "וְקוֹל כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים נִשְׁמַע", (פסדרי"כ,
 ויל"ש שם), והם הם "החיות" האמורות, שהוא קורא להם "כרובים", שיש להם פנים לכאן ולכאן בכמה
 דמיונות (כביחזקאל א, עיי"ש, ובגמ' חגיגה יג): וּכְנָפִים לְשָׂרְפִים — העומדים ממעל לכסא כבוד ה'.

כל
 גוד
 זו
 ילך
 את
 שר
 ז.
 מה
 ית:
 שך
 ס י
 בעט
 מוד
 יתך.
 היא,
 שית
 אמה
 ירשו
 אם"
 רה:
 מדה
 ותה
 נמול
 (שם)
 "לא
 יתה
 ואבי
 עמון
 —
 שאין

בעדהש"ת

וזאת הכרכה אשר ברך משה איש האלהים

ספר

ברך משה

על המועדים

פסח - ל"ג בעומר
שבועות - חמשה עשר באב

אלה הדברים, מעולפות ספירים, כאור החמה
מוזהרים, דרושים ומאמרים, מפנינים יקרים,
תוכחת מוסרים, רשפי אש בוערים, על מועדי
השנה מסודרים, אשר שמענו בסוד ישרים

מאת כ"ק אדמו"ר הגאון הקדוש עטרת הפארת ישראל
מרן משה טייטלבוים זצוקללה"ה
אבדק"ק סאטמאר יצ"ו

וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל

יוצא לאור
על ידי בני המחבר זצ"ל
חודש ניסן
תשע"ה לפ"ק

אשר באת לארץ ישראל בעמס יום טוב ראשון של פסח, כדי לחסות תחת כנפיו לשוב אל ארץ יהודה, בדבר הזה עשתה עזירה לשמה, ובכה זה נחטורר חסד ורחמים לישראל ודין וגבורה לשונאי ישראל.

יב

במד"ש (רו"ר פ"ה ס"ז) ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו, אמר רבי חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו. וי"ב מה מוסיף רבי חסא על דברי הכתוב.

ב) עוד איתא במדרש (ילקוט רמז תר"ב) ותהי משכורתך שלמה, שלמה כתיב, רמז לה שלמה יעמוד ממך. ויש להבין מפני מה הזכיר דוקא שלמה המלך, ולא שאר מלכים לדיקים ודוד מלכם בראשם.

ג) בפרשת מתן תורה (שמות י"ג) כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. פירש"י כה תאמר לבית יעקב בלשון רכה, ותגיד לבני ישראל דברים הקשין כגידין. והקשו המפרשים היכן מלינו בכחוצים שני מיני אמירות בלשון רכה ובדיבור קשה.

ואפ"ל בהקדם מה שכתב בדרשות הר"ן (דרוש ג) אין ספק שענין משה ומדריגתו היה למעלה מן הטבע, ושהשלימו השי"ת בענין נסוי שאין בכח האדם ויכלתו להשיג, כאומרו (דברים לד י) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, וזה דבר נסוי שחדשו השי"ת והשגיבו בכוחו כיתר הנפלאות שחידש, כדי שלא יוכל שום נביא מכזב להתפאר שהוא ינבא דבר היפך דברי משה רבינו, שהרי השי"ת הודיענו שהשגת משה רבינו הוא בדרך הפלא למעלה מן האפשרות האנושי,

ושזה הפלא לא עשה לאדם אחר בעולם, ואם כן נדע שנבואת משה רבינו עליו השלום אמיתית, וזאת התורה לא תהא מוחלפת, עכ"ד.

ובזה ביאר מרן דודי זללה"ה (קונטרס חידוש"ת פ' חוקת) מאמר הגמרא (ראש השנה כא:) בקש קהלת למנוח דברי חפץ (קהלת יב י), בקש קהלת להיות כמשה, יתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת (דברים לד י) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. והענין כי שלמה המלך השתוקק להשיג מדריגת משה רבינו בהשגות הגדולות שנחתו לו מן השמים, יתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת, אמת מורה על דבר המתקיים לעד (רמב"ן פ' וישלח), דכיון שהתורה הקדושה לריכה להיות תורת אמת קיימת לעד ולעולמי עולמים, לכן לא קם נביא עוד בישראל כמשה, שלא יוכל שום אדם להגיע למדריגת משה רבינו, כדי שלא יהא ביכולת להכחיש תורת משה ח"ו, עכ"ד.

ולדרבנן בקודש יש להוסיף בדקדוק דברי הגמרא, ביקש קהלת למנוח דברי חפץ, ביקש קהלת להיות כמשה, ולכאורה קשה איך שייך לומר לשון מליאה על השגת התורה והחכמה, והלא אמרו חז"ל (סנהדרין יא:) מליאה בזה בהיסח הדעת, והתורה והחכמה אינן נקנין אלא בעמל ויגיעה רבה. אך לפי האמור שביקש שלמה המלך לקבל אותן בהשגות שקיבל משה רבינו בדרך נסוי, שפיר שייך בו לשון מליאה, והיינו דקאמר ביקש קהלת למנוח דברי חפץ, שביקש להשיג מדריגות הגדולות של משה רבינו בדרך מליאה ומתנה מן השמים.

והגדה כתב בחתם סופר (פ' יתרו עמוד קא) על הכתוב ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן, כי הקב"ה אמר

ואציה אחכם אלי הפשוט, אלי ממש כבודו וגדלו. ואנו לפולחני, היינו לק כל מעשיהם לשמו המצויים בעם ה כפירוש התרגום, ו אלא במובן הפשוט על כן מיהרו וענו ואציה אחכם אלי, ההר, ולא כמו שו יתכון לפולחני, ע אנכי בא אליך ב

אך לכאורה לרין מילא השי"ת שבקשו לקיים ואז העליונה להנחילם מעשיהם לשמו ור העליונה ללמד את שלריך האדם לעצ ויגיעה בכוחות עלו מדריגות והשגות משה רבינו השלימו עליונות כדי שלא יו תו

ורפי זה מדוקדק ה' אל משה הענן בעצור ישמע שימלא אחר בקשת הר סיני להראותם מפני מה לא יתן ותשוקתם להשיג ב בדרך מתנה מן ה וגם כך יאמינו בנבואת משה, וידע

ואביא אחכס אלי, ופירש רמז"ן, על דרך הפשוט, אלי ממש לפני ההר הזה לראות כבודו וגדלו. ואונקלס תרגם, ואקרצ יתכון לפולחני, היינו לקרצ אותם לעבודתו ביחוד כל מעשיהם לשמו ורלונו. והנה זקני ישראל המבינים בעם השתוקקו לבחינה העליונה כפירוש התרגום, אמנם פשוטי העם לא ראו אלא במוצן הפשוט לראות כבוד ה' על ההר, על כן מיהרו וענו כל אשר דיבר ה' בפשטיות ואביא אחכס אלי, אותו נעשה ונעמוד תחתית ההר, ולא כמו שאתה מבאר לזקנים ואקרצ יתכון לפולחני, על כן אמר הקב"ה הנה אנכי בא אליך בעצ הענן, כמוצן הפשוט, עכ"ד.

אך לכאורה נריך תלמוד מדוע אמנם לא מילא השי"ת אחר הזקנים והחכמים שבקשו לקיים ואביא אחכס אלי במדריגה העליונה להנחילם נועם זיו עבודתו לייחד כל מעשיהם לשמו ורלונו, וי"ל שהיתה הכוונה העליונה ללמד את בני ישראל במעמד הנבחר שנריך האדם לעבוד עבודה עצמה בעמל ויגיעה בכוחות עלמו, ואין נוחים מן השמים מדריגות והשגות בדרך מליאה ומתנה, ורק משה רבינו השלימו אותו מן השמים במדריגות עליונות כדי שלא יהא יכולת לבן אדם להכחיש תורת משה.

וּלְפִי זה מדוקדק היטב לשון הכתוב, ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעצ הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך, היינו שימלא אחר בקשת פשוטי העם לקרצ לפני הר סיני להראותם כבודו וגדלו, ושמא תאמר מפני מה לא יתן גם לזקני העם מאוויים ותשוקתם להשיג בחינת ואקרצ יתכון לפולחני בדרך מתנה מן השמים, על זה גמר אומר וגם כך יאמינו לעולם, פי' כדי שיאמינו שנבואת משה, וידעו בנפשותם שלא ניתן לשום

אדם מדריגות והשגות מן השמים רק למשה רבינו, ומתוך כך יכירו וידעו שנבואת משה רבינו אמיתית, ולא יוכל שום אדם לכפור בתורת משה מעתה ועד עולם.

וְעַל־זֶה דָּרָשׁוּ חַז"ל כִּה תֵאמַר לְבֵית יַעֲקֹב 4 בְּלִשׁוֹן רַכָּה, וְתִגִּיד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים קָשִׁים כְּגִידִין, וְהַכּוּנָה עַל מֵאֲמַר וְאָבִיָּא אַחֲכַס אֵלֵי, שְׁנִיתָן לְפָרְשׁוֹ בְּשֵׁנֵי אֲוֵפִינִס, הַאֲחַת כּוּנָה פְּשׁוּטָה לְקַרְבֵּס לְפָנֵי הַר סִינֵי לְרִאשׁוֹת כְּבוֹדוֹ וְגָדְלוֹ, וְהַשְּׁנִיָּת וְאֶקְרַצ יִתְכּוֹן לְפּוֹלְחָנֵי לֵיחָד כֹּל מַעֲשֵׂיהֶם לְשֵׁמוֹ וְרִלּוֹנוֹ, וּפְשׁוּטֵי הָעַם הַבָּיְתוּ אֲמִירָה רַכָּה בְּמוֹצָן הַפְּשׁוּט לְקַרְבֵּס לְפָנֵי הַר סִינֵי, וְהַבָּנֵי עָלִיהָ הַבָּיְתוּ דְּבָרִים קָשִׁים כְּגִידִים לֵיחָד כֹּל מַעֲשֵׂיהֶם לְשֵׁמוֹ. וְכֵן גַּם בְּמֵאֲמַר הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַבַּת הָעֶנָן, הִיָּה אֲמִירָה רַכָּה לְפְשׁוּטֵי הָעַם שְׁנֵתְמַלְאָה בְּקִשְׁתָּם וְיִתְגַּלֶּה עֲלֵיהֶם בְּעֵנַן כְּבוֹדוֹ, אֲבָל הַבָּנֵי עָלִיהָ שָׁמְעוּ בְּזֵה דְּבָרִים קָשִׁים כְּגִידִים, שֶׁלֹּא נִתְמַלְאָה תְּשׁוּקָתָם לְהַנְחִילֵם מִן הַשָּׁמַיִם מִדְּרִיגוֹת רַמּוֹת בְּעִבּוֹדַת ה'.

וּבְכָל־הַחַיִּזוֹן הַזֶּה י"ל לַגְּבֵי רוֹת הַלְדִיקָתָה 4 שְׂבָאָה לְחַסוֹת תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה וְקִיבְלָה עָלֶיהָ עוֹל תּוֹרָה וּמִלּוּוֹת, אֲבָל כְּדֶרֶךְ שֶׁל יִרְאִי ה' הַשְּׁתוֹקֵקָה תְּמִיד לְהַתְּעַלּוֹת מִמְּדִרְיָגָה לְמִדְּרִיגָה, וְעַמֵּד לִנְגַד עֵינֶיהָ תְּמִיד מֵאֲמַר וְאָבִיָּא אַחֲכַס אֵלֵי כְּפִירוֹשׁ הַתְּרַגּוּם וְאֶקְרַצ יִתְכּוֹן לְפּוֹלְחָנֵי, וְעַל זֶה אָמַר בְּעֵזִי יִשְׁלַם ה' פְּעֻלָּתְךָ וְתִהְיֶה מִשְׁכּוֹרְתְךָ שְׁלָמָה מֵעַם ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּאת לְחַסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו, וְהַכּוּנָה כְּפִשׁוּטוֹ שֶׁתְּקַבֵּל שֶׁכֶר עַל שְׂעִזְבָּה עִמָּה וּמוֹלַדְתָּה וְנִתְקַרְבָּה תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה, וְלֹא בָּא רַבִּי חֲסָא וְהוֹסִיף שְׁנֵרְמָז כֵּאֲן מִדְּרִיגָה גְּדוּלָה וְיִתְיַרְבֶּה, אֲשֶׁר בָּאת לְחַסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו, הֵינְנו שֶׁהַשְּׁתוֹקֵקָה לְבַחֲנֵינוּ וְאָבִיָּא אַחֲכַס אֵלֵי לְהַתְּעַלּוֹת מַעֲלֹת בְּקוֹדֶשׁ בְּעִבּוֹדַת ה' וְקִרְבַּת אֱלֹהִים.

ועל זה דרש המדרש, ותהי משכורתך שלמה, רמז לה שלמה יעמוד ממך, והכוונה כי בזכות שהשחוקקה רות להתעלות מעלות ומדריגות, זכתה במדה כנגד מדה שיאל מחלליה שלמה המלך, וביקש קהלת למלוא דברי חפץ, שהשחוקק גם הוא להשיג מדריגות רמות והשגות גדולות כמשה רבינו.

יג

ויאמר בועז אל רות הלל שמעת בתי אל תלכי ללקוט בשדה אחר וגם לא תעצורי מזה וכה תדבקין עם נערותי וגו', ותפול על פניה ותשחחו ארצה ותאמר אליו מדוע מלאתי חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה, ויען בועז ויאמר לה וגו' ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו (רות ב ה-ז). ויש להבין הטעם שאמר בועז לרות לבל תלך ללקוט בשדה אחר, גם הענין שאמרה רות ואנכי נכריה.

במדבר (ר"ר פ"ד ס"ה) ויאמר בועז אל רות הלל שמעת בתי אל תלכי ללקוט בשדה אחר, על שם (שמות כ ג) לא יהיה לך אלהים אחרים, וגם לא תעצורי מזה, על שם (שמות טו ז) זה אלי ואנוהו, וכה תדבקין עם נערותי, אלו הצדיקים שקרוין נערים. ותמוה מה ענין להזהירה על לא יהיה לך אלהים אחרים בעת שהולכת בשדה ללקוט מתנות עניים.

ג) עוד איתא במדרש (ר"ר פ"ה ס"ד) ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו, אמר רבי חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו. ולריך ביאור מה מוסיף רבי חסא על דברי הכתוב.

ונראה בהקדם מה שנאמר בתחילת המגילה בענין מחלון וכליון שני בני אלימלך (רות א ד) וישאו להם נשים מואביות שם האחת ערפה ושם השנית רות וישבו שם כעשר שנים. וכל הרואה ישחומם האין נהיה כדבר הזה אשר מחלון וכליון שהיו ממשפחת אפרתים מלאלאי נחשון בן עמינדב נשיא ישראל, יפלו לסתר המדריגה לסור מדרך התורה עד כדי כך שנשאו נשים נכריות מואביות.

אכן י"ל על פי מה שאמרו חז"ל (שמו"ר פ"ה ס"ג) למה נמשלו ישראל כעוף, מה עוף אינו פורח אלא בכנפים, אף ישראל אינו יכולין לעמוד אלא בזקנים. הנה במאמר זה למדנו חכמינו ז"ל שכל קיום עם ישראל תלוי בזקניהם וחכמיהם אשר יורו להם הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו, וכל זמן שבני ישראל כפופים תחת הנהגת גדולי ישראל וזקי האומה ושומעים לקולם, יש להם קיום ועמידה בתורתך ויראתך, אבל באם לא יכניעו עצמם תחת מרות חכמי ישראל ולא יהיו סרים למשמעתם ואיש כל הישר בעיניו יעשה, אזי אינו יכולין לעמוד בעולם, ועלולים לסור מדרך התורה חלילה.

פוק חזי לשונו הזהב של ספר החינוך (מזהו ה"ו) במלות לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, אמרו חז"ל (ספרי פ' שופטים) אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין לא תסור ממלותם, כי טוב לסבול טעות אחד ויהיו הכל מסורים תחת דעתם הטוב תמיד, ולא שיעשה כל אחד ואחד כפי דעתו, שבזה יהיה חורבן הדת וחלוק לב העם והפסד האומה לגמרי, עכ"ל.

ועל פי הדברים האלו מלאנו ביאור על מה שכתב המגן אברהם (או"ח ריש סימן

ח"ד) מה שקשה ביום ו' סיון שר ובאמת ניתנה תו לספירה, דהא יל והתורה ניתנה ב מאמרות (מאמר הק לנו יום טוב שני יפלא למה רמז גלויות אלל מתן ח עמקו מחשבותיו, י לעם סגולתו שכל ר היא בכח חכמי יש אשר יעשו לדורותיו טוב שני של גליו להורות שכל קיו חכמי

והגה איתא בגג רבי יוחנן, שפוט השופטים, הרי לן כי צימים הדור שופטים את עול חכמי ישראל לקולם, ולפי זה התדרדרו מחלון נשים מואביות, כי חכמים ואועמים מוסרם, תולאותיו פריה להכשל בני

ומעתה י"ל כי זה עתה תחת כנפי השכינה, אל תלכי ללקוט ב מזה, כי בדור הזי שתגיע לשדות כל וליאני הדור המסי ולעבור על דברי ו

ספר

אפיקי יהודה

חלק א

דרושים, עיונים וביאורים
בתנ"ך ובדברי חז"ל

מאת גאון ישראל
מוהר"ר רבי יהודה ליב הלוי עד"ל זצ"ל
בעהמח"ס איי הים, מי נפתח, מים טהורים, מי מגידו, ועוד

יוצא לאור מחדש
עפ"י דפו"ר והשלמות מכתבי יד, בתוספת עיונים ומפתחות
על ידי צאצאי המחבר

ירושלים תשנ"ט

אפיקי

דרוש העשירי

מקוה מים

יהודה

קעז

השמים בלי אמצעיים, על דרך מי שנאמר בהם עיני ד' אל צדיקים גו', הגה הנם כולו טוב ואין רע.

ובזה יתמלאו דברי רז"ל במאמרם כי שם אלהים הוא דין, והיינו כי אחר שזה השם משתף עמו כחות הנבראים ג"כ וכמו שכתבנו, מבואר כי הפעולות הנעשות על ידיהם לוטים המה בשמלת ההערך, והוא עצמות הדין. אבל שם הוי"ה, אחר שהוא מובדל ומופרש מהנבראים כולם, מבואר כי הפעולות הנעשות על ידו המה מידו ית' המלאה והרחבה ואין עמו אל נכר, על כן ההוראה והביאור שבו הוא כולו טוב.

ד) ואחרי הודיע אלהים לנו את כל זאת, נשכיל מן מוצא הדברים, כי לעתיד לבא אשר יעד לנו הנביא בשם ד' מאמר וכל בניך למודי ד' (ישעיה נד יג), ר"ל כי לעתיד לא יבנה שום נברא בנין חיץ בינינו לבין אלהינו, (עיי' בזה דרוש נהר שלום בערבי נחל אוח יג), כמ"ש רש"י ז"ל (במדבר כג כג) פסוק כעת יאמר ליעקב גו', וא"כ יהיו כל הפעולות המושגות לנו אז מיד ד', טובות מבוארות, בלתי לוטים ומעוטפים תוך כלי חרס ושבר נבל יוצרים.

ומתבארים לנו בזה א"כ דברי רבי אחא בר חנינא (פסחים נ א) לא כעוה"ז עוה"ב, העוה"ז על בשורות טובות אומר כו' ועל בשורות רעות, ברוך דיין אמת כו', (עיי' לעיל אות יג נתקשינו בהבנת דבריו), והיינו כי בעוה"ז, אף

שאנחנו מברכין על הרעה כשם כו', אין הדמיון רק בענין ההודאה והלול, אבל בנוסח הברכה שניין דא מן דא. והיינו שעל הטובה המבוארת לכל שהיא טובה, מברך הטוב ומטיב, כלומר שהענין בעצמותו הוא טוב והפועל אותה ית' הוא מטיב בה, ואין בה רע מאומה. אבל על הרעה אומר דיין האמת. והכוונה בזה, שהמברך מאמין אמונה שלימה כי זה לטובתו, וע"ז מורה מלת אמת, (ועיי' בזה לקמן דרוש מתג האמה אות ב). ובאמר דיין האמת, רצונו בזה, דן באמונה בענין דיני ומשפטי, ותוכו רצוף אמונת הטובה הנמשכת מהדין. וזאת החלוקה אינה רק בעוה"ז, במה שלפעמים יושגו לנו ענינים מטיבים מחוץ רשפת להבת יקוד אש אוכלה מכאבת אותנו לשעתה. אבל לעוה"ב אומר בכל פעם ברוך הטוב והמטיב, והיינו כי הטוב אשר יושג לנו אז יהיה טוב מבואר, בלתי מעוטף ולא מעורב בענין רע, שהרי כל הדברים יושגו לנו מידו ית' לידינו ממש זולת אמצעי, אשר זה הפועל יקרא בשם ידוד, אשר ענינו כולו חנינה וחסד.

ט) עוד הקדמה אחת צריכים אנו להביא, והיא המבוארת לפנינו בערבי נחל אוח י"ד, כי התענוג המושג לנו בעוה"ז איננו מתואר בשמחה, כי לפי מה שהונח לנו בהבדל שבין לשון שמחה ובין חביריו, הוא כי לשון שמחה אין בו תוספת שעשועי-טו, רק השקט הנפש ע"י ענינים המשלימים חסרונות זה האדם. ובעוה"ז

ערבי נחל

צריך ביאור, מה ראה על ככה לסבב את הנמשך, והוא מאמר שמח את נפש גו', מהקודם הלזה, והוא מאמר כי אליך ה' נפשי אשא. שלמה ע"ה אמר (קהלת כ כג) לשחוק אמרתי מהולל, ולשמחה מה זה עושה, תרתי בלבי למשוך ביין את בשרי גו', עשיתי לי גנות גו' עשיתי שרים ושרות ותענוגות בני אדם גו', וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם, לא מנעתי את לבי מכל שמחה, כי לבי שמח מכל עמלי, וזה היה חלקי מכל עמלי ע"כ. המושך המקראות וכפל לשונם וענינם צריך ביאור, כי ישאל השואל, אחר שפרט תענוגות בני אדם, גם כללם, מה שייר עוד, עד שהוצרך עוד לומר לא מנעתי את

יא) איתא בסוף פ"ב דערכין (יג ב): א"ר יהודה כנור של מקדש שבע נימין היה ושל ימות המשיח שמנה. שנאמר (תהלים יב א) למנצח על השמינית, על נימא שמינית, ושל עוה"ב עשר, שנאמר כו', וכן הוא במדבר רבה (טו ח), ובמדרש שוחר טוב (פ"א ד"ה שאו). והענין סתום וחתום, מה ישתנו שלשה העתים הללו זה מזה, עד שלהשתנות עניניהם, נשתנה כלי שיר שלהם במספר הנימין מוציאי הקולות. והנה להמתיק הענינים, כפי אשר הורוני מן השמים, נקדים לבאר, אי אלו מקראות המדברים בלשון שמח"ה, המוקשים בהשקפה ראשונה. אמר המשורר בתפלתו, שמח נפש עבדך כי אליך ד' נפשי אשא (תהלים פו ד) ע"כ. והמאמר הקצר הלזה,

76

ערבי נחל

שיחתו, כי אין בעולם השפל הלזה שום ענין, ישיג ממנו האדם איזה תכלית מעולה. ולא לכד דרך העוצב והדאגה משכר הוא גופו של אדם, אבל גם הששים ושמיים אינם משיגים מענינם טוב מוחלט ומאומת, אבל הענין אצלם הוא מחולף, כהתחלפות התנהגותם בדברי הגיל והששון. ואמר דרך ביאור, לשחוק אמרתי מהולל. ר"ל אם נושא השמחה הוא שוחק ומרבה לשמוח בחוספת, הוא מעורב ומהולל בששון ועצב, ובערו שניהם יחדו. שהרי בהכנס איש להיותו מתאוה אל התוספת, מעולם איננו משיג תאותו, כי אם יש לו מנה מבקש מאתים, וא"כ יגון כלכבו יומם ולילה על מה שעדיין לא השיג. וא"כ בעל השחוק, הוא מעורב בתענוג ויגון, העונג על מה שהשיג, והיגון והדאגה על מה שלא השיג. נמשך מזאת החקירה שאין בשחוק תכלית מעולה.

אמר עוד ולשמחה, כלומר, אבל השמחה, והוא הספק הגבוליי, מדה אחרת יש בה, כי אף שאיננה מעורבת עם היגון והעצב, אחר שאיננו מתאוה מה שאין לו, עכ"ז אין בו תכלית מעולה, יעשה חרשה באיזה קנין, עד שיתואר בשם תכלית טוב, שהרי השמחה איננה רק השלמת חסרון. והיינו כי בשמחת לבו, יסור הים התאוני מועפו לבלתי יגרשו מימיו רפש וטיט. (ועיין דרוש נהר שלום אות יא כי השלמת חסרון איננו ענין יתגדר בו האדם, ודו"ק).

וזזה דעת חז"ל מדרש רבה קהלת (ב ג) כביאורם על מאמר לשחוק אמרתי מהולל גו', שאמר, עשה שלמה דברים ששחקה עליהם מדת הדין, כתיב לא ירבה לו נשים, וכתיב ויהי לו נשים שבע מאות גו'. כתיב לא ירבה לו סוסים, וכתיב ויהי לשלמה ארבעים אלף ארוות סוסים גו'. כתיב וכסף זהב לא ירבה לו, וכתיב ויתן שלמה את הכסף בירושלים כאבנים גו' ע"כ. הרי שפירשו מאמר לשחוק אמרתי גו' על הענינים הנכנסים בגדר הרבוי והתוספת.

גם שלמה עצמו חזר ופירש דבריו על ראשון ראשון, כי על מה שאמר לשחוק אמרתי גו', חזר ופירש מהו השחוק, תרחי בלבי למשוך ביין גו' וכל הענין כלו, המורה על החוספת בהתענג ומרוך. ועל מה שאמר, ולשמחה מה זה עושה, סיים בדבריו ואמר, לא מנעתי את לבי מכל שמחה. כלומר, אף מזה לא הנחתי את ידי, בעתים זולת עתים, להתנהג בגדר הספוק לכד, ובהשקטת המיית הנפש מחסרונה.

ובדרך ביאור אמר עוד, כי לבי שמח מכל עמלי. כלומר, שלא תאמר אחר שנכנס שלמה להיותו בגדר מתאוה תוספת ורבוי, לא היה לו א"כ בשום פעם מנוחת הנפש בדבר שמילא מחסרו. על זה אמר שאיננו כן, אבל בעתים ידועים לו, היה לבו שמח מכל עמלו, ושמח בחלקו ועמלו.

לבי מכל שמחה. ורבותינו ז"ל באמרו על מאמר זה חלקי מכל עמלי, זה קערה של גריסין נמדרש רבה קהלת (ב ג) לא אתפרש לנו כוונתם, איזה הדרך יצא להם לומר כן, שרומז על קערה של גריסין.

ואנחנו בשנרצה לפרש בזה פירוש נאות, נסמוך בזה על דברי רבינו יונה שהביא הרד"ק בשרשים שורש שמה, כי פירוש ושבתתי אני את השמחה, ר"ל ההסתפקות כו' ע"ש. ומכאור עוד שם כי תוספת השמחה, בשם שחוק יתואר, ומענין זה ארז"ל טפה שוחק, על הטפה הגדול אשר מדתו נוספת על המצומצם. ומזה ביארנו מאמרו ית', והיית אך שמה (דברים טו טו) שהרצון לו ית' בזה, כי אני אינני מצוה אותך שתשחוק בקלות ראש ותוספת גילה בימי החג, אבל תהיה רק שמה, כלומר תתעסק בענינים מספיקים משקיטים המיית הנפש מחסרונותיה לכד.

גם מאמר, שמח בחור בילדותך גו' (קהלת יא ט), לא נצרך שוב לומר שהצווי הזה הוא לשון גזום (כדברי הרד"ק). אבל נאמר שהוא צווי מבוקש ומצווה. והרצון, אל תשמח ישראל בחור אל איזה גיל כעמים בשחוק ותוספות, רק שמה, ויהיה הנמשך מזה, ויטיבך לכך בימי בחרותך גו', על דרך שדרשו רז"ל על מאמר (רות ג) ויטיב לבו, בדברי תורה (ויפה פירשנו כל המאמר, עם מה שדרשו רז"ל עליו במ"א).

אמר שלמה ע"ה עוד (קהלת ב כו) כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה, ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס גו'. למדנו כי השמחה היא הסתפקות, היפך השתדלות לאסוף ולכנוס גו'.

אמר עוד שם (קהלת ה יח-ט), גם כל האדם אשר נתן לו האלקים עושר ונכסים גו' ולשמוח בעמלו זה מתת אלהים היא, כי לא הרבה יזכור את ימי חייו, כי האלהים מענה בשמחת לבו ע"כ (עפירש"י נדחק מאוד בביאור כי לא הרבה גו').

רוצה בזה, כי האדם המתאוה אל הרבוי ואיננו שמח ומסתפק בחלקו, לא ישקוט האיש אבל יהמה כהמות ים לגליו לאסוף ולכנוס, ועי"ז לא יפנה לזכור את פעולת ד' ועלילותיו, כי כל מגמותיו להשביע את נפשו השוקקה. אבל השמח בחלקו ועמלו, הוא היפך מזה, כי לא הרבה יזכור את ימי חייו, רק בדרך ספוק יזכור אותם, ונשאר א"כ בזכרונו ריקן ופנוי לעיין באלקיות ועבודת ד'. זהו שאמר, כי השמח בעמלו, האלקים הוא מענה בשמחת לבו. כלומר, אחר השיגו טרף חוקו ומלוי מחסורו זהו גדר שמחת הלב, אין בפיו מענה זולת האלקים, להללו ולשכחו ולספר הודו.

(ב) מעתה נאמר, כי שלמה ע"ה במאמר (קהלת ב ב) לשחוק אמרתי מהולל גו', רצה לפרש

ערבי נחל

וזהו שהרגישו ד"ל לומר על מאמרו זה, כי רמזו על קערה של גריסין, ור"ל בעת היות שלמה הדיוט ומחוסר היה אל הלחם ואל הנויד ואל כל מאכל, וצריך היה לקערה של גריסין לשבור רעבונו, ואז כשהשיג את הקערה של גריסין להשביע נפשו הרעבה, אז שקטה נפשו לבלתי חתאזה למטעמות המעדנים. וא"כ יפה אמר כי גם את השמחה והספק הגבוליי בחנה נפשו, ונסתה בחכמה שאין בה תכלית מעולה, תעשה חדשה בעולם.

74 יג

והנה ראיתי לבעל רוח חן בספרו, אומר, כי הוטבע האדם בכח המתאזה הנזכר, שיבקש וישתוקק ליותר ממה שיש לו ושלא יסתפק במה שכבר השיג, כל זה הטביע לו יוצר בראשית ב"ה, כדי שעל ידי הכח הלזה התואב והכוסף יבקש לעלות במעלות בדרכי התורה והמצוה, ומה שהשיג כבר ממנה יחשב לו למעט מוער, ולא יחזיק טובה לעצמו, לומר די מה שלמדתי ומה שעשיתי, עיי"ש לשונו.

מבואר מזה, כי האיש המעולה מחויב להשתמש בכח הכוסף הלזה, ולא יעובהו (פן כהעובו, ישכב וירדם, באין רואה ואין יודע ואין מקיץ, להגדיל התורה ולהאדירה) ובוזה תתעלה הנפש וקאמה ורמה במסילה העולה בית אל. גבוה מעל גבוה. אולם אחר שהכח הלזה אליה וקוץ בו. כי בעסקי הגוף ואודותיו גדר גדול גדרו בדבר, ואמרו ז"ל (אבות ד א), איהו עשיר השמח בחלקו. כלומר, משתמש בכח ההסתפקות הגבוליי ולא בכח הכוסף ותואב, א"כ איפה צריך האדם להשתמש גם בכח ההסתפקות. וזהו המלאכה הקשה בעסקי האדם והשתדלותו, והיינו שישתמש בכח מיוחד גם בהפכו, בפעם אחד חמץ אחד, גם בחלופי הנושאים.

אי לזאת, חלה דוד ע"ה את פני ד' אלקיו יעורוהו על דבר כבוד שמו, עכ"פ באחד מעניניו הסותרים זה לזה, והניח לעצמו הצד שכנגדו. וזהו אמרו (תהילים פג ד) שמת נפש עבדך. הרצון לו בזה, אתה ה' שימה נא מידת השמחה והשקט בנפש עבדך, בעסקי הגוף ואודותיו. ואמר כמתנצל למה הוא עצמו איננו משתדל בהתעצמות הכח הגבוליי, וההסתפקות לעצמו, כי אליך ה' נפשי אשא (שם). כלומר, אני לעצמי משתדל אני בנשיאות הנפש אליך, ובוזה אני מעיר ומעורר עלי ועל כחותי הכח הכוסף והמתאזה, ולזה כבד עלי, להיותי עושה שני הפכים כאחד, והוא, ההשתדל בנשיאות הנפש וההשתוקקות אל מה שלא השגתי עדיין, גם ההשתדל בשמחת הלב ודי הספוק במה שהשגתי, לזה אעזבה על עצמי ועל כחותי, נשיאות הנפש, ואתה ד', שמח נפש עבדך.

יד נתבונן בינה, לפי דברינו שלמעלה, וצרוף דברי חז"ל עבודה זרה (ג א) אמר ר' יהושע בן לוי מאי דכתיב אשר אנכי מצוך היום לעשותם, היום לעשותם,

ולא למחר לעשותם כו' ע"כ. כי לעתיד יתבטל אז הכח התאוני הנטוע באדם לבקש מותרות ותוספת, שהרי עקר הכח הלזה לא בא לעולם, רק בעבור העלות האדם על ידו הלוח וגדול אל מעלות נשיאות הנפש אל ד' והתעסקות עבודתו ית'. וא"כ בימות המשיח, אשר נאמר עליהם היום לעשותם ולא למחר לעשותם, והיינו שעקרם של ימות המשיח הוא לקבול שכר (וכאמרם ז"ל היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם) ולא להוסיף מדרגה בכבישת היצר, וכמ"ש עוד בסוכה (נב א) לעתיד מביא הקב"ה ליציה"ר ושוחטו כו', אין הכח המתאזה צרוך בעולם ולא יקום ולא יהיה. וא"כ התענוג הגשמי יוסיף אומץ, במה שלא יקרא מהולל ומעורב ביגון חשוות התוספת, אבל יספיק זה התענוג לשמח לבב אנוש.

וראיתי להרב היפ"ת ספר שמות פנ"ב אות ג' ד"ה ושולחן, וז"ל: ויש לפרש שלזה רמזו במ"ש פ"ק דחסידי (תענית כה א), בעובדא דרבי חנינא בן דוסא, חזי כחלמא דכולהו צדיקי אכלי אפתורא דתלת כרעי, ואיהו דתרתו כרעי, א"ל ניחא לך כו'. שהכוונה בג' כרעי, היות תענוג שכר הרוחני מתחלף אל הגשמי בג' דברים, האחד במהות, כי הגשמי מאוס נתעב ונאלח, בענין המאכל והמשתה חולתם, והרוחני דבר חשוב וקדוש יאמר לו. והב' בקיומו, שהגשמי זמני ועובר מן העולם, והרוחני קיים ונצחיי. והג' בענוגו, שהגשמי לא יספיק לשמח לב בעליו, אלא אדרבה מוסיף בתאוה ודאגה, כענין מרבה נכסים מרבה דאגה, ואוהב כסף לא ישבע כסף, והשכר הרוחני משמח בעליו, שהנפש תתענג במושכלות. וע"כ אם רכי חנינא בן דוסא יאכל משכרו בעוה"ז, ותהיה מדרגתו חסרה בעוה"ב לגבי חביריו, נמצא חסר הענין האחד, שהיא השמחה בהשיגו חסרונו, ממדרגת חביריו כו' עכ"ל.

ולדעתי כל אלה הג' דברים העליונים. רמז המשורר בבקשתו במאמרו תודיעני אורח חיים, שובע שמחות את פניך נעימות כימינך נצח (תהילים טו יא). והיינו כי דוד המלך ע"ה בקש למצוא ולהשיג הג' דברים העודפים ברוחני, יתר אל התענוג הגשמי. וזהו שאמר, תודיעני אורח חיים (נצחיים) ובוזה אשיג שובע שמחות. כלומר מעלת ההספקה והשמחה לשוכע נפש, ולא יוסיף עצב עמה בתאוה ודאגה (וע"ז רמזו ג"כ ד"ל מועד קטן ט א) שמחים שנהנו מזיו השכינה, ע"כ, וק"ל). ועל המעלה השנית, אמר את פניך נעימות, כלומר שהרוחני מצד שהוא את פני ד', יש בו מן הנעימות, ואיננו נתעב ונאלח. ועל הג', אמר, כימינך נצח, כלומר שהרוחני הוא קיים נצחיי.

טו) ובוזה נכין דברי ר' יהודה בפ"ב דערכין (יג ב) שזכרנו, כאמרו, כנור של מקדש של ז' נימין

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

בעזרת

ספר

ישב פנים

אמרות ה' אמרות טהורות, פנים מאירות, זכרון לבני ישראל לדורותם,
הדרך להורותם, תוכחת מוסר, בין כסה לעשור, רבר בעתו במיערים
לשמחה, ומעט לשטון ושבתות השנה הנקובים בשמותם,
על הנלו באיתותם שמו בקרבנו, ישם אור בו
יהאר עינים יישמיע לאונים, טוב לגבר כי ישא
על מלכות שמים, תחונה ענינו מהרה
בשוב ה' את שבת ציון וירושלים.

הכינו גם חקרו כ"ק הרב הגאון הקדוש המפורסם צדיק יסוד עולם,
אור ישראל וקדושו רכבו ופרשו מופת הדור מאור הגולה
מרן יקותיאל יהודא טייטלבוים וצוקלה"ה

אב"ד דק"ק סיגעט יצ"ו

בעהמ"ח פה"ק יישוב לב עה"ת, ופה"ק רב טוב עה"ת,
ושרות אבני צדק על דהש"ע

ז"ע ועכ"ל

— חלק שני —

נרפס מחדש בתוצאה חדשה מתוקנת מכל טעותי הרפוס,
בסידור אותיות חדשות עם מראי מקומות ומפתח חדש
ע"י נכד חותן המחבר הקדוש ולהצ"ה, היה הרחיק כנשיק
מהדור אפרים יוסף דוב אשכנזי שליט"א
כהוצאת בית מטהר והוצאת ספרים "ירושלים"

תנשא לפ"ק

ברוקלין נ"א

הוצאת
"ירושלים"
ברוקלין, ניו יארק

(רות רבה) ששפטו את
 זרה, ויהי
 ימלך, אמרו
 בה מלוכה,
 תורת חסד
 ושב מעלה,
 כי כתיב
 וכשיו אמרו
 הקביל פני
 חוועד יחד
 ז, וכבר שנו
 יחי ציתך
 פר רגליהם
 הצין אם כן
 מתועדין
 זכה וחשיב
 היו מתחזק
 י בהחלוקה
 זים בשפלות
 חסד לבעות
 יל צענייהם
 זבלו מה
 זום, ונעשה
 יחד מהם,
 הגון ולדיק
 לכות ר"ה.
 מהם מדח
 כל העבר
 הצורה ז"ה
 השפל שאינו
 מיו וחסדיו
 זו, ונמלא
 ים צפיהם,
 ז"ל לפרש
 לים יע ז,
 שמהם ניכר
 זום עיניהם

וראו מי צרא אלה (ישעיה מ כו), הרי זה
 כמספרים צפה. כמו כן האנשים תלמידי חכמים
 ויראים הצאים אל הגדול מהם צענייהם, והוא
 מתבוסש על ידם ומקבל מוסר מהם, הרי הוא
 כאלו שופטים אותו צפה. חכ שאלו חכמים
 יהי ציתך בית ועד לחכמים והיו מתחזק צעפר
 רגליהם, היינו מה שהעריחו עצמם לעלות ולצא
 צרגליהם, והיו שותה צלמא את דצריהם מוסר
 הצא לך מהם ועל ידם, אם שאין אומר ודברים
 צפיהם, כבר אמרו (צרכות ו' ע"ב) מי שיש
 צו צלצו יראה שמים, דצרוו נשמעים מאליהם
 אם שאין אומרים כלל, כידוע צה פירוש הציונה
 לעיתים. כמו כן הכא התלמידי חכמים שיש צהם
 יראה שמים, דצריהם נשמעים אליך לקבל מהם
 מוסר ויראה ואלהם, בהראותם יראה ואלהם
 אל כי צכל לצבם ונפשם ומאודם לעלות ולראות
 ולצא למקום הועד צימי הרגל, ואם כן אשרי
 הדור שהם תלמידי חכמים ויראי כי ששופטים
 את שופטיהם, היינו שמהם מקבל המורה דרך
 להם מוסר אל לבו. ח"ש (רות רבה פ"ה ע')
 יותר מה שהצעל הצית עושה עם העני המקבל,
 העני עושה עם צעל הצית המשפיע. וכל זה אם
 האים שמתחלפים אליו הוא יודע ומכיר ערכו
 ואומר שאינו כדאי לך, על זה נאמר (דברים
 לג כז) ומתחת זרועות עולם, ומשפיע להם כל
 עוז וצא שצט צעולם. אבל אם הוא אומר שהוא
 ראוי למלך ולהשתרר על הציבור הצאים צלל
 קורחו ואינו מקבל מהם, אז אינו משפיע וצא
 רעב לעולם. ח"ש ויהי צימי שפוט השופטים,
 שער עתה שפעו השופטים את הדור, והדור
 שפעו אחס, כי היו נמוכי רוח ליקח מוסר
 מהמתחלפים אליהם, חכ מעלה ואשרי לדור.
 אבל עתה ויהי צימי לשון צער, מכח ויהי רעב
 צארץ, והעטם אמר ושם האים אלימלך שהיה
 אומר אלי הצא מלוכה, ולא לקח מוסר מהם לכן
 היה מה שהיה, והצן הענין כיצב:
 76 נא ויהן שם ישראל וגוי (שמות יט ז). ומשה
 עלה וגוי. צהקדם לפרש אהצת עולם

בית ישראל עמך אהצת וכו'. ולכאורה היה לנו
 לומר שצכצו וצקומינו נשיח צחקיך וצהם נהגה
 יומם ולילה ונשמח צדצרי תלמוד תורתך כי
 הם חיינו וכו', ואנחנו אומרים ונשמח, אחר זה
 וצהם נהגה כי הם וכו'. והג"ל צה על פי דצרי
 העקרים מאמר ג' רל"ו, ומחל"ה צספר ישמח
 משה פרשה צראשית, דלא יחכן שמחה ושציעה
 צחענוגי עולם הצה, כי כל מה שיש לו מתאוה
 ליותר מה, על דרך שאלו (ק"ה"ר פ"א י"ג) יש
 לו מנה מצקש מאתים, ואם כן אינו שומח צחלקו
 ואינו שובע. אבל צמתיקות השגה צתורה וצגדולת
 הצורה צ"ה, יש צו שמחה ושציעה כי שם ושמה
 צחלקו מה שהשיג ושצט מה, ואם שהוא כוסף
 ומתאוה להשיג יותר ויותר, הנה גם מה יש לו
 שמחה ושציעה, שזה מורה על שלימותו וחכמתו,
 שידע שאין להשגת התורה וגדולת הצורה סוף
 וקץ, חכ כל פרי העבודה שיכסוף ויתאוה להשיג
 ציתר שאה ויתר עח, חכ עצמו הוא שמחה
 ושציעה. וצה פירש (שיר הש"י ז ז) מה יפית
 ומה נעמת אהצת צחענוגים, עיין שם. וצה ג"ל
 לפרש (תהלים עז יא) תודיענו אורה חיים שובע
 שמחות (שיבא שציעה ושמה, זה רק) את פניך,
 (כי) נעימות צימיך נלח, הנעימות אין לו סוף.
 חכ צקשתינו שצענו מטובך הוא התורה הנקרא
 טוב, ושמה נפשינו צישועתך, כלומר ושמה אותו
 על ידי שרצונינו להשיג יותר על ידי ישועתך,
 כי נפש לשון רצון עיין רש"י חולין (דף ק"כ
 ע"א). ח"ש אהצת עולם בית ישראל עמך אהצת
 תורה ומצות וכו', על כן צכצו וצקומינו נשיח
 צחקיך, כי גם כן אנחנו אהצת עולם אהצנוך
 ונשמח צדצרי תלמוד תורתך וצמלוחיך לעולם
 ועד, ושמה תאמר איך יחכן שגשמה הלא נכספנו
 ליותר ויותר, ולזה אמר כי הם חיינו מה שצהם
 נהגה יומם ולילה להשיג יותר, זה עיקר חיינו
 ומח עצמו יש לנו שמחה:

† והנה אמרו ח"ל (צרכות ס"ד ע"א) תלמידי
 חכמים אין להם מנוחה לא צעולם הצה
 ולא צעולם הצה, שנאמר (תהלים פד ח) ילכו

23

מחיל אל חיל. היינו שאין להם מנוחה בצחינת השגה, כי בכל עת הולכים ומשיגים יותר ויותר, מכלל דמי שעומד בצחינת השגה ואינו הולך נקרא נת"ח"ש ויתן שם ישראל נגד הבר, שמלאו מנוח מכה השגתן צעמדם לפני הר סיני, כמו שאמרו (הגדה של פסח) אלו קרבנו לפני הר סיני וגוי, ולא עלו ממדריגה למדריגה יתירה, ומשה עלה אל האלקים בצחינת עלה אל האלקים בצחינת עליה בהשגה למעלה למעלה, ויקרא אליו וגוי כה תאמר לבני ישראל אתם ראייתם וגוי ואציה אתכם אלי, ובכל זה לא תקנו מנוחה כי אם שמו"ע תשמעו בקולי, כפל להורות למה שאמרו (ברכות מ"י ע"א) אם שמעת ציון תשמעו צדשה, ר"ל בשמעתה חדשה בצחינת השגה, אז ובייתם לי סגולה וגוי:

נב ויבא משה וגוי (שמות י"ז), ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה, ויאמר ה' אל משה הנה אנכי צא אליך בעצ בעק צעבור ישמע העם דברי עמך וגם כך יאמינו לעולם ויגד משה את דברי העם אל ה'. פירש רש"י שמעתי מהם שאומרים שרונם לשמוע ממך. ולכאורה איך מרווח זה שדברו כך. וגראה שהכוונה שדברי העם היה אל ה', כלומר רלונינו אל ה' עלמו לראות מלכותו ולשמוע מפיו, אבל יש לדקדק תחילה אמר וישב, וכאן אמר ויגד.

וג"ל צוה על פי שפירשתי (במדבר י"א) וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר זאת חקת התורה וגוי דבר אל בני ישראל ויקחו אליך. ובמדרש (תנחומא חוקת סי' ח"י) לך אני מגלה טעמי פרה אבל לאחרים חקה. וקשה הרי תחילה אמר וידבר ה' אל משה ואל אהרן זאת חקת התורה, משמע שגם למשה הוא חקה, ואיך אחר זה אמר לך אני מגלה וכו'. אבל הענין אם שגילה למשה טעמי פרה, עם כל זה לא גילה כולו רק מקצתו, כדאשכחן (ר"ה כ"א ע"ב) נון שערי צינה נמסרו למשה חוץ מאחד, ואי אפשר לשום נבואה להשיג רלונו ומחשבתו של אהרן סוף

צ"ה לגמרי. ולכן אמר וידבר ה' אל משה וגוי זאת חקת התורה, אם שלך אני מגלה, עם כל זה גם למשה היה בצחינת חק, שידע שיש עוד טעם ועלם מה שלא השיגו. והנה טעם שאמר לך אני מגלה, וגם שאמר שכל הפרות צעלות ושלך קיימת. הענין מבוחר בספר ישמח משה למחלה"ה כי דבר הנעשה צלי השגת טעם וצלא כוונה, הוא כגוף צלא נשמה, על כן גילה למשה הטעם והוא עשה הפרה צעממו וגימוקו ובכוונה נכונה, למען שהפרות שיעשו ישראל יתכוונו צו על דעת משה שידע הכוונה, אם כן מה עלמו נתנו צו כה חיות למעשה הפרה שעשו. ח"ש כל הפרות צעלות כי היה צלא כוונה, רק שלך קיימת שנעשה ככוונה, וממילא מכה שלך כולן קיימים שעושים על דעתך, עד כאן דבריו. עוד אקדים מה שכתב מחלה"ה צפרשת וילא צעטם גדול המלצה ועושה ממי שאינו מלצה ועושה (קידושין ל"א ע"א), כי בכל מלצה יש כוונות ידיעות ליחידי סגולה, ויותר מזה אשר לא נודעו רק לרצי שמעון בן יוחאי וחבריו, ויותר מזה אשר לא נודעו רק למשה, ויותר מזה אשר עקצותיהם עוד לא נודעו לשום נבואה, רק המלצה יחברך הוא יודע מקומה. והנה העושה מחמת שכן לזה הצורה, מתקן בשורשה גם מה שנעלם מכל נבואה, מה שאין כן אם אינו עושה רק מפי שכל, אינו יכול לתקן רק כפי שהשכל מגיע. ובהג"ה שם כתב שנתגלה לו שדוקא הכוונה לפי מה שזוה הצורה, גורם החיקון שנעשה כפי הרצון, מה שאין כן כשמכוין לעשות תיקונים כפי השגתו, אם כן לא נתקן רק כפי כוונתו, עד כאן דבריו. וזוה פירשתי צפרשת צא (שמות י"ב כ"א) ויקרא משה וגוי משכו וגוי, ולקחתם אגודת אזור ועצלחם בדם וגוי, וראה את הדם על המשקוף ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לצא אל צחיכם לנגוף, ושמתם את הדבר הזה לתק לך ולצניק עד עולם. ופירש הרמב"ן ושמתם את הדבר הזה, הוא דבר הפסח עלמו שאמר למעלה ושחטו הפסח, ואם הוא רחוק לא מתן דמים

הסמוך לו, כי צפסח טכ"ל. ויש להבין לפי הפסח לכאן. וגם מה צו טעם כאמור למטה אשר פסח על צחי צני שזה לא נאמר רק להצ שכל להשיג שיש סודות הפשוט, אבל הגדולים מזה מלמד הטעם הפ רחי דחין, כמו שפירש נאמר זאת חקת התור על הכלל כולו ילא, ש נעלם, ולריך לעשותו כ מה ששכלינו משיג לצד. וגוי ופסח וגוי, עם כי הזה, מלצה שחיתת הני כלומר לא צשציל טעם כי אם כאלו הוא חק חליכם צניכם מה העצ זצה פסח הוא, כי להו אבל הגדולים לריכים נעלם בצחינת חק, על לא לפי טעם זה המו כוונת המלצה צ"ה למו ישראל [בכוונה] כאשר כן עשו, פירש רש"י ש שהוא משולל הצנה. ו משה ואהרן שידעו הני צכוונה כאשר לזה ה', צ"ה, לא או

בעזהש"ח

ספר

יד שלום

על מועדי השנה

מאת אבינו הרה"ח

מוה"ר ישכר דוב פריעדמאן ז"ל

חלק שני

שבת הגדול - פסח - שבועות

סיום משניות - ברית מילה - פדיון הבן - בר מצוה - עניני נשואין

בפרוס ימי חנוכה שנת תשע"ז לפ"ק

אחת אשריו שהכריע את כל העולם כולו לזכות, וכמו כן צעם קבלת התורה אם לא היו ישראל מקבלים את התורה הרי היה מחזיר את כל העולם כולו לתוהו ובוהו, ועל כן אמר להם שבאופן כזה מותר להם ואדרבה נאה ויאות לקיימה על מנת לקבל פרס, וזה שאמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, כי יהיה קיום להעולם, ואם לאו שם תהא קבורתכם, כי אני מחזיר את העולם לתוהו ובוהו ואתם תהיו נקברים תחת ההר ח"ו.

וזוה שאמר הכתוב ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את צריתי והייתם לי סגולה מכל העמים, כי זה שכרם על שמירת התורה והמלכות שיהיו סגולה מכל העמים, ולכאורה אין זה משנת חסידים, שהרי אמרו אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, לזה אמר נתינת טעם כי לי כל הארץ, ואם עשה מזה אחת הכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות וכן להיפוך ח"ו, ועל כן שפיר מותר לעשות עמלק"פ.

ועל פי זה יבואר מה שאמר צענו לרות, ישלם ה' פעלך, ורות היתה לדיקת ומתנהגת במדת חסידות לעבוד שלא על מנת לקבל פרס, ולכך היה קשה לה מה שאמר לה שישלם ה' על פעלה הטוב, על כן הוסיף ואמר ותהי משכורתך שלמה, וע"ד שפירשו צוהר חדש (רות מאמר וחשם כסא לאם המלך) ותהי משכורתך שלמה היינו שלמה המלך. שזוכה להעמיד מלכות בית דוד ומשיח בן דוד, ועל כן כנגון דא מותר על מנת לקבל פרס, כדי שעל ידה יזכו הרבים לביאת משיח דקנו צעגלח וצומן קריב.

ג או יאמר צביאור הכתובים ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וגו' והייתם לי סגולה מכל העמים וגו' בי לי כל הארץ.

וגל"פ על פי מה שכתב צישמח משה (פי עקב) לפרש הכתוב (תהלים כג א) ה' רועי לא אחסר, כי מצואר צגמרא (קידושין פג.) ראית מימין חיה ועוף מתפרנסין שלא צעור, והלא לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא צעור, אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי. ומה מצואר דצומן שאדם עושה רצון קונו צרמ"ח עשין ושס"ה לא תעשין אז איננו צריך לזכות, רק הוא צטבע הבריאה ומטובו לזון צרואיו, קל וחומר מחיה ועוף, והיינו ה' רועי, צומן אשר לא אחסר צעבודה, עכ"ד.

וזוה שאמר הכתוב ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את צריתי, היינו לשמוע בקול ה' לקיים כל העשין ולא תעשין, אזי ממילא והייתם לי סגולה מכל העמים, פי' סגולה מלשון אונר, היינו שלא יחסר להם כל דבר, ואין זה מחמת שכר קיום המלכות, רק הוא צטבע הבריאה ומטובו לזון צרואיו, ואמר הטעם כי לי כל הארץ, היינו גם שאר צרואיו של הקב"ה שלא נבראו אלא לשמש את האדם ומתפרנסין שלא צעור, קל וחומר האדם שנברא לשמש את צוראו שיתפרנס שלא צעור אם מקיים את כל התורה כראוי.

7 ד עוד י"ל ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וגו' → ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. ויש להצין שייכות וקישור העניינים להדדי.

ב) אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל, פירש"י לא פחות ולא יותר. וצריך ציבור.

וי"ל על פי מה שכתב צאפיקי יהודה (דרוש מקוה מים) לפרש הכתוב (תהלים פו ד) שמח נפש עבדך כי אליך ה' נפשי אשא, דהנה השי"ת הטביע באדם כח המתאוה, שיתאוה וישתוקק יותר ממה

שיש לו ולא יסתפק צ המתאוה יבקש לעל והמתאוה, וכל מה שה יאמר די מה שלמדח צעניני עולם הזה, גד מ"ח) איזהו עשיר ה: צמיעות צמה שלפניו קשה להשתמש בשניו שמח נפש עבדך, את והסתפקות צנפס ו כמתנלל, למה איני מ נפשי אשא, ככה המח ממה צבדי, והס שג שמח נפש צג

ולפי זה יש לומר כ תשמעו בקולי אם שמוע צישן תשו צמה שכבר למד עד ויותר ללמוד דברים מנאחי כן צייט"פ מל

ועל דרך זה המ ממלכ"ח כהו של מלכים לילך אחר כלום ממה שהם להתנהג צלימוד התו שאינו מסתפק צמיע לאסוף הון וחיל צלי הזהירם הכתוב שו להיפוך, ואדרבה צרי עוה"ז להתאוות יוחו היש להם, וזה הכו כהנים וגוי קדוש"ש, קדושים) קדושים תהיו פרוש ומודל מתאו

26

יותר ויותר, עיי"ש בארכיות. כמו כן הזהיר לישראל שלגבי עניני עולם הזה אדרבה צריכים להסתפק במיעוט.

→ וזה שדרש רש"י ז"ל אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל, לא פחות ולא יותר, פי' שלגבי חורה ומצות לא יהיו צנחי פחות שיסתפקו במה שלמדו כבר רק אדרבה ילכו מחיל אל חיל, וכל מה שהשיג יחשב למעט מזעיר, ולעומת זה ולא יותר, שלגבי עניני עולם הזה יסתפק במיעוט ולא יבקש יותר ויותר.

ובלכתנו דרך זה יתבאר מה שכחוב לעיל מיניה, שאמר הקב"ה למשה כה תאמר לבית ותיגיד לבני ישראל, פירש"י ז"ל, לבית יעקב אלו הנשים תאמר להם בלשון רכה, ותיגיד לבני ישראל פרש לזכרים דברים הקשים כגידין. ודקדק באזה"ח הקדוש דלא מצינו שני מיני לשונות. ולדרכינו יש לומר כי הצני עליה החכמים שבהם הצניו עומק הכוונה בדברים אלו, אשר צריכים להשתמש בשני הפכיים בנושא אחד, וזה מלאכה קשה, ולכן היה להם דברים אלו קשין כגידין, אבל הפשוטי עם לא ירדו לעומק הכוונה, ואצ"ל היה דברים אלו דברי נחמה שיהיו ממלכת כהנים וגוי קדוש.

ועל פי הדברים האלו יש לפרש בדרך רמז מה שאמרו חז"ל (פסחים סח:): אמר רבי אליעזר, הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מאי טעמא יום שנחנה בו חורה. ולדרכינו יש לומר הכוונה, כי עצרת הוא מלשון עצירות, לרמז שצריך האדם לעצור את עצמו מלהשיג יותר ויותר רק ימעט בחאוותו וישמח במיעוט שיש לו, אבל כל זה הוא רק בעניני עוה"י, מה שאין כן בלימוד החורה ובקיום המצות הלא אדרבה לא יאמר האדם די במה שעשיתי ולמדתי, וזה שאמר הכל מודים

שים לו ולא יסתפק במה שהשיג, כדי שעל ידי כח המחאווה יבקש לעלות במעלות צדרכי החורה והמנוה, וכל מה שהשיג יחשב למעט מזעיר, ולא יאמר די מה שלמדתי ומה שעשיתי, אולם לא כן בעניני עולם הזה, גדר גדול גדרו ואמרו (אבות פ"ד מ"א) חיזהו עשיר השמח בחלקו, כלומר מסתפק במיעוט במה שלפניו ולא יתאוה יותר, וזה מלאכה קשה להשתמש בשני הפכיים, לזה ביקש דוד המלך שמח נפש עבדך, אמה ה' שימה נח מדת השמחה והסתפקות בנפש עבדך בעסקי הגוף, ואמר כמתנולל, למה איני משתדל בזה בעצמי, כי אליך ה' נפשי אשא, כנח המחאווה בנשיאת ראש יותר ויותר ממה שצדי, והם שני הפכיים, על כן אני מבקש שמח נפש עבדך, עכ"ל הנחמדים.

← ולפי זה יש לומר כוונת הכחוב ועתה אם שמוע תשמעו בקולי, ע"ד שדרשו חז"ל (ברכות מ). אם שמוע ציפן תשמע בחדש. פי' שלא יסתפק במה שכבר למד עד עתה, רק יתאוה להשיג יותר ויותר ללמוד דברים חדשים ולא רק הישנים. (שיי מלאחי כן בייט"פ מאמר זמן מתן תורתנו אות נא).

ועל דרך זה המשין הכחוב ואחס תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, כי זהו דרכן של מלכים ליגך אחר תאות לבס שלא יחסר להם כלום ממה שהם מתאוים, וכך צריך האדם להתנהג בלימוד החורה וקיום המצות כמלך הזה שאינו מסתפק במיעוט שיש לו, רק אדרבה רואה לאסוף הון וחיל בלי גבול וערך, אבל לעומת זה הזהיר הכחוב שבעניני גשמיות יהיו ממש להיפוך, ואדרבה צריכים שיפרישו עצמם מחענוגי עוה"י להתאוות יותר ויותר, רק יסתפקו במיעוט היש להם, וזה הכוונה ואחס תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש"ש, ע"ד שפי' הרמב"ן ז"ל (ר"פ קדושים) קדושים תהיו קדש עצמך במותר לך שיהא פרוש ומובדל מתאוות עולם הזה וימעט בחאוותו

בעזרת, דמדה זו של עזרת, הוא רק בעיניי לכ"ס
היינו עיניי עולם הזה.

ה עוד יתבאר הכתוב ועתה אם שמוע תשמעו
בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי
סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, ואתם
תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וגו'.

(ב) נמס' שנת (דף פב) דרש ההוא גלילאה עליה
דרב הסדא בריך רחמנא דיהב אוריין
תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום
תליתאי בירחא תליתאי, כמאן ברבנן. ויש
לזכר הכוונה צה.

(ג) נמס' נדרים (דף לב) אמר רבי אליעזר גדולה
תורה שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים
וארץ, שנאמר (ירמיה לג כה) אם לא בריתי יומם
ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי.

ויתבאר על פי מה שכתב החתם סופר בתורת
משה (פי' בחקותי עמוד קט) על הפסוק
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשייתם
אותם, ופירש"י שתהיו עמלים בתורה על מנת
לשמור ולעשות, ושמרתם זו משנה. ביאור הענין
על פי מה דתנן (אבות פ"א מ"ג) על שלשה דברים
העולם עומד על התורה ועבודה וגמילות חסדים,
ובזמן הזה אין לנו עבודה, ורק על ידי לימוד
התורה אנו יכולים לקיים גם העבודה, דכל העוסק
בתורה עולה כאילו הקריב עולה ובחטאת כאילו
הקריב חטאת וכן באינך (מנחות קי.), אבל גמילות
חסדים החיוז עלינו לעשות בפועל, אמנם לעתיד
לזכר כשיהיה עולם התיקון אז יהיה העבודה בפועל
וגמ"ח לא יהיו זריכין, כי יהיה איש תחת גפנו
ותאנתו, וכולם ידעו את ה' מקטנם ועד גדולם,
ולא יטרוך איש לרעהו וזלע המות לנפח, ואז
יקיימו הגמ"ח על ידי הלימוד, דכל העוסק

בפרשה ההוא כאילו עשה. והנה אמרו חז"ל (סו"כ
כז לא) ושמרתם זה משנה, והרמב"ם (סוף הלכות
מעילה) כתב דקרבנות הם חוק גדול מחוקי התורה,
והרמב"ן כתב דפרשה זו דאם בחקותי לא נתקיים
עד עתה ויקויים לעתיד לזכר. ועל זה דייק ואמר
אם בחקותי, היינו עבודה, תלכו, תקיימו בפועל,
ואת מצותי היינו מצות שכליות גמ"ח תשמרו
ועשייתם על ידי המשנה תקיימו ועשייתם, והיינו
דקאמר רש"י שתהיו עמלים, על מנת לשמור
ולעשות, שבה עצמו יהיה כאילו עשייתם בפועל,
עכ"ל.

וזה שאמר רבי אליעזר גדולה תורה שאלמלא
תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם
לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי,
דהא לולא התורה הקדושה לא היה קיום לעולם,
מאחר שתמיד חסר אחד מעמודי העולם, כי בזמן
הזה חסר עמוד העבודה ולעתיד לבוא יחסר עמוד
גמילות חסדים, אבל על ידי כח התורה יכולים
להשלים עמוד הנחסר על דרך וגשלמה פרים
שפחינו, ועל ידי זה יש קיום לעולם על שלשה
העמודים.

ועל דרך זה דרש ההוא גלילאה בריך רחמנא
דיהב אוריין תליתאי, הם שלשה עמודי
העולם, תורה עבודה וגמילות חסדים, וכי תימא
הלא הוא מן הנמנע לקיים שלש אלה כאחד, שהרי
בזמן הזה חסר עמוד העבודה, ולעתיד לזכר כאשר
יושלם עמוד זה יהא נחסר לעומתו עמוד גמילות
חסדים, על זה מסיים כמאן כרבנן, רומז על כח
לימוד בתורה שעל ידי זה יכולים להשלים עמוד
הנחסר ולקיים את כל העולם כולו.

ובזה יבאר הכתוב ועתה אם שמוע תשמעו
בקולי, רומז לעמוד התורה, ושמרתם את
בריתי וגו', וכתב בייטב לב (פי' צהר) כי אכר
המשפיע יכונה ברית. ולדרכינו ירמוז על עמוד

גמילות חסדים, וי
כהנים, היינו עמוד
המקדש, שעל שלשי
זה אמר והייתם לי
ישראל כח התורה
כאחת על דרך וגשל
כי והייתם לי סגול'
שלשה נקודות, וי
וגו

ו עוד י"ל צ"ל
תשמעו
והייתם לי סגולה
וגראה על פי מ'
משה (פי'
חז"ל (שבת פס.) ויתיל
הקב"ה עליהם אנ
התוס' (ד"ה כפה) למ
אמרו ישראל נעשה
תחומא נח ס"ג) שהב
פה. ובמדרש איתא
נתחייבו מיתה. אך
שאיחרו ישראל לזכר
שמשה רבינו למד ק
כל בן נכר לא יא
מומרים על אחת כ'
אם כן הוא הדין ל
האז מעשיית פסח
התורה, והרי לא ינ
יום ה' שזריכים לה
התורה עד שימולו
להמתין על יחידים
אך כל זה אם מקב

ספר

קדושת לוי

על התורה והמועדים
קדושות וליקוטים

ממין הגאון הקדוש, רבן של כל בני הגולה,
עטרת תפארת ישראל, מליץ טוב לעמו

הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע

אשר נדפס לראשונה בחלקו בחיי הרה"ק המחבר זי"ע,
סלאוויטא תקנ"ח, ואחר הסתלקותו יצא לאור בשלימות
על ידי בניו הקדושים זי"ע

ועתה יוצא לאור במהדורה חדשה ומפוארת,
בהוספת מראי מקומות, ציונים,
הארות, השוואות, מפתחות ותולדות

נערך ונסדר על ידי
מיכאל אריה ראנד

בחוצת מכון "הדרת חן" אשדוד

שנת רבי לוי יצחק בן שרה שאשה זי"ע לפ"ק
סיון תשס"ה

תבונה, וחס ושלום כשיבוא לחדרי המלך ויעשה שטות בחדרי המלך, גדול עונו מנשוא, כי אם הוא מבחוח לא איכפת למלך כל כך בעשיתו מעשה נערות, ואם יהיה בחדריו ויעשה שטותיו גדול עונו מנשוא. כן הדבר הזה, דבשלמא הכהנים יש להם דעת ושכל האיך להיות בחדרי המלך ואיך לעמוד לפניו, ולכן הכהנים הכניסם השם יתברך לחדריו, וקדשם בקדושה יתירה לאכול מאכלים קדושים, בעבור היותם קדושי עליון ויודעים האיך להתנהג, לא כן הזרים שאין להם דעת ותבונה האיך להיות בגינת ביתן המלך מלכו של עולם, לכן לא הכניסם לקדושה זו לאכול מאכלים קדושים כאלו, כי כשחס ושלום יבואו בחדריו ויעשו שטות, אזי יתגדל ויתנשא העון חס ושלום ויהיה להם זה לרעה, כי אם עושים השטות כשהם מבחוח אין העון גדול, מה שאין כן כשיבואו בחדרי המלך יתגדל העון ויתנשא.

וזהו כוונת הכתוב (פסוק טו) 'ולא יחללו את קדשי בני ישראל', פירש רש"י להאכיל לזרים. וכדי שלא תקשה למה לא ציוונו השם יתברך להאכיל קדשים לזרים, על זה מפרש הכתוב 'והשיאו אותם עון אשמה', כלומר שהעון שנעשה אז בהיותם אוכלים את הקדשים יתנשא ויתגדל, וזהו לשון 'והשיאו אותם עון', כלומר שהעון יתנשא אותם אליהם באכילתם את קדשיהם, לכן אסר להם לאכול בקדשים, שלא יגיע להם רעה מזה, לא כן הכהנים מביני דעת להשכיל לעמוד בחצר המלך, הקדישם לאכול בקדשים ובשאר קדשי כהנים.

לכן יזהר האדם מאד במדת הענוה, שלא יעלה במעלות המדריגות אשר אין ערכו בכך ואשר עדיין לא הגיע לזה, כי אם אדרבה להיות שפל רוח בעיניו, ואם רואה בעצמו איזה מצות ומעשים טובים לא יהיה נחשב בעיניו שהוא עובד ה', ואדרבה צריך להסתכל שיש צדיקים עובדים ה' יומם ולילה אשר אינו מגיע לקרסולי רגליהם. וכמו שביארנו על הפסוק (דברים ד, לט) 'וידעת היום כו' כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת', דעיקר בריאת אדם לבוא במדריגת ענוה, ואם יראה אדם בעצמו מצות ומעשים טובים, צריך להסתכל שיש צדיקים עובדים ה' יומם ולילה אשר אינו מגיע לקרסולי רגליהם, ויבין בהסתכלותו בהם מיעוט ערכו ושפלותו. לא כן בעסקי עולם הזה, כשיש לו מאה זהובים, אל יסתכל יש עשיר יותר ממאה זהובים ויקנא עצמו בו, רק אדרבא יסתכל כמה שלמטה ממנו, שיש עני אחד אשר אין לו אפילו פרוטה. והנה רבותינו ז"ל דרשו (עי' סנהדרין צא, ב) 'בשמים ממעל' זו הנשמה 'ועל הארץ מתחת' זו הגוף. וזהו כוונת הכתוב, 'בשמים' כלומר בצרכי שמים, דהיינו בצרכי הנשמה מה שנוגע לעבודת הבורא ברוך הוא, תסתכל 'ממעל', על דבר שהוא ממעל לך, על הצדיק שיש בידו מעשים טובים יותר ממך ותבין שפלותך. 'ועל הארץ', בעסקי הגוף הנוגע לעולם הזה, 'מתחת', פירוש תסתכל כמה שלמטה ממך, שיש עני יותר ממך כנ"ל.

ודו"ק: L

שהמחשבה זרה באה היא רוצה לינק מהקדושה. ע"כ. ו. עי' כעין זה בסגנון אחר בתולדות יעקב יוסף פ' ויקהל אות ד. ועי' כתונת פסים פ' צו דף ה, א: והנה היצר הרע עושה את האדם לעניו ושפל רוח,

וספרתם לכם ממחר ממחרת יו (מנחות סה, ב). לכאורה 'השבת'. ויבואר על פי (ויק"ר לו, ד; רש"י ריש בשביל ישראל כו', נז נבראו בשביל ישראל, יציאת מצרים לא נתגל לישראל, רק בשעת יציאת הגמר לבריאת העולם מבריאת עולם, משום כ מן ה' לישראל. ונמצא פ כי הטעם בשבת 'כי בו י (בראשית ב, ג), ובפסח ע כמבואר בזוהר הקדוש ה, ב) כי יש שבת על הרצון במעשה ומחשבו 'כי בו שבת מכל מלא נתגלה מעשה ה' בבר נתגלה המחשבה מברי ישראל כנ"ל, ואז נגמר נ ביציאת מצרים נתגלה ונתגלה המחשבה מברי פסח הוא שבת כנ"ל, וזו

באמרו אליו מה אתה ספון בדרא, ועל ידי זה יתשל כ טובות, עד שבמשך הזמן מה זה אינו כו', כל העדה כולם למעשי אבותי כו'. וכמו שכר יהיה עניו ושפל, שיהיה 'מתו לכל אדם כו'. ע"כ. וראה עו הקדושה החמישית ד"ה ועת דרושים לתנוכה ד"ה הטעם; ד"ה וספרתם לכם. וראה בא בחינות נמצאים כמה שהקב"ו ושירוד כל בחינת טבע העו

והיו על לב אהרן מבואו לפני ה'

בעזרת

ספר

לב אהרן

על מסכת אבות

חלק שני

אמרות ה' אמרות טהורות, לבבות מלהיבות ועינים מאירות,
דרך חיים תזכה מוסר להורות, אהבת ה' חקים ותורות,
בדרך דרוש וחסידות מבוארות, במקהלות עם נאמרות

מאת כ"ק מרן

רבינו מהר"א מ"ב שליט"א

אבדק"ק סאטמאר יצ"ו

יוצא לאור על ידי

ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

חודש ניסן שנת תשע"ג לפ"ק

פק"ק קרית יואל יצ"ו

וינקהו אהרן לפני העדות למשמרת

והיחוד הראוי אף בעשיה כפשוטו שאמר ונעשה רצונו אף צלי כוונת סודות נסתרים, ואף אם אין כאן הטרה והקדושה הגדולה והיראה והאהבה הראויה, כי המצות כולם המה חועלת לנו בטבע ואלהים הבין דרכה, מה שאין כן כשאין עושה המצוה בפועל רק דוגמא במקומו, שזה אין טבע התיקון, אז נריך להיות בטרה וקדושה נפלאה וכוונה זכה שיעלה כאילו נעשה בפועל. וזה שאמר הכתוב בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבחון זכרון תרועה מקרא קודש, ובגמרא (ראש השנה ט:): מוקי לה בראש השנה שחל להיות בשבת, דאז היו רק זכרון תרועה ולא בפועל רק דוגמא לדבר, על כן נריך להיות מקרא"א קד"ש, פי' כוונה זכה וקדושה יתירה, עכ"ד.

ובזה יתבאר היטב מה שנקטו בחילה הענה של לימוד התורה ולא הענה של קריאת שמע, דאיתא בגמרא (בבא בתרא טו.) ברא הקב"ה יצר הרע ברא לו תורה תכלין. ולפי זה י"ל כי טבע התורה כך היא שמכניע כח היצר הרע, וכיון שכן היא טבע התיקון של לימוד התורה, על כן היא מועלת אף אם איננה בכוונה זכה לשם שמים, וכדאיתא במדרש (איכ"ר פתיחה ס"ג) המאור שבה היה מחזירן למוטב. מה שאין כן הענה של קריאת שמע, הוא דוגמא במקומו של לימוד התורה, ונריך שתהיה בכוונה זכה ובקבלה גמורה למסור נפשו על קדושת השם, ודוקא אז תפעול להכניע כח היצר הרע. לכן נקטו חז"ל בחילה הענה של לימוד התורה, כי מעלה זו של לימוד התורה, שיך בכל אדם ובכל עת, אפילו בזמן

שאין לו הכוונה הראויה לשם שמים בלבד, מה שאין כן הענה של קריאת שמע נריך ויכוין הלב. והוא הנרמז במאמר המשנה, כך היא דרכה של תורה, כלומר שטבעה של התורה היא, כמו פת במלח תאכל, היינו פת יבשה בלא תכלין, שהיא משביע הרעבון בכל אופן, כך עסק התורה היא מזון הנשמה גם כשאינו במעלה העליונה בכוונה זכה, ובכל אופן המאור שבה מחזירנו למוטב.

*

בך היא דרכה של תורה, פת במלח וכו' והיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

יתבאר בהקדם מה שכתב בקדושת לוי (פי אמור) לפרש הכתוב (דברים ד טז) וידעת היום והשבות אל לבבך וגו' בשמים ממעל ועל הארץ מהחם, כי חז"ל דרשו (סנהדרין נא:) יקרא אל השמים מעל זו נשמה, ואל הארץ זה הגוף. וזהו כוונת הכתוב בשמי"ם, כלומר בצרכי שמים דהיינו בצרכי הנשמה מה שנוגע לעבודת הבורא ב"ה, תסתכל ממע"ל, על דבר שהוא ממעל לך, על הצדיק שיש בידו מעשים טובים יותר ממך, ועל האר"ץ, בעסקי הגוף הנוגע לעולם הזה, מתחת"ת, פי' תסתכל במה שלמטה ממך, מי שהוא עני יותר ממך, עכ"ד.

ובבחינה זו פירש באפיקי יהודה (דרוש מקוה מים) מאמר נעים ומירות ישראל

(מהל"ס פו ד) שמת נפ אשא, דהנה הש"י הממלאוה, שימלאוה וי' ולא יסתפק במה ש הממלאוה יבקש לעלוה והמלאוה, וכל מה שה ולא יאמר די מה שלו לא כן בעניני עולם הז (לפ"ל פ"ד מ"א) איהו כלומר מסתפק במי יושר, וזהו מלאכה הפכיים. וזה שציקש אמה ה' שימה נא מ בנפש עבדך בעסקי ה איני משתדל בזה בע אשא, כי לדברים הנוגג להמלאוה יותר ויותר הפכיים שלא אוכל ע מבקש שמת נפ

והנה כתב במדרש ואם אתה עו הזה, כי העני שאוכל ידו משגת, לא יאמר ע אינו צוחר את דרכו, ר ידו, לכן אמר אם או שתהיה אתה העושה ה על פי שיש לך עושר האוכלים למעדנים ע העושה כן, אז אשריך לעולם הז

(מהלים פו ד) שמח נפש עבדך כי אליך ה' נפשי
 אשא, דהנה השי"ת הטביע באלים כח
 המנאווה, שיחאוה וישתוקק יותר ממה שיש לו
 ולא יסתפק במה שהשיג, כדי שעל ידי כח
 המנאווה יבקש לעלות במעלות דדרכי התורה
 והמנאווה, וכל מה שהשיג יחשב למעט מזעיר
 ולא יאמר די מה שלמדתי ומה שעשיתי, אולם
 לא כן בעניני עולם הזה, גדר גדול גדרו ואמרו
 (לעיל פ"ד מ"א) איזהו עשיר השמח בחלקו,
 כלומר מסתפק במיעוט שלפניו ולא יחאוה
 יותר, וזהו מלאכה קשה להשתמש בשני
 הפכיים. וזה שביקש דוד שמח נפש עבדך,
 אתה ה' שימה נא מדת השמחה והסתפקות
 בנפש עבדך בעסקי הגוף, ואמר כמתנצל למה
 איני משתדל בזה בעלמא, כי אליך ה' נפשי
 אשא, כי לדברים הנוגע לכבודו יחברך לריך אני
 להחאוות יותר ויותר ממה שבידי, והם שני
 הפכיים שלא אוכל עשוהו לבדי, על כן אני
 מבקש שמח נפש עבדך, עכ"ד.

והנה כתב במדרש שמואל בפירוש המשנה
 ואם אתה עושה כן אשריך בעולם
 הזה, כי העני שאוכל פת במלח משום שאין
 ידו משגת, לא יאמר עליו שהוא מאושר, שהרי
 אינו בותר את דרכו, רק בעל כרחו כי אין לאל
 ידו, לכן אמר אם את"ה עושה כן, כלומר
 שתהיה אתה העושה הדבר הזה בצחירתך, ואף
 על פי שיש לך עושר ונכסים להתענג עם
 האוכלים למעדנים עם כל זה אתה הוא
 העושה כן, אז אשריך בעולם הזה ועוב לך
 לעולם הבא, עכ"ד.

וזה שאמר כן היא דרכה של תורה, להשתמש
 בשני הפכיים אלו, מלד אחד פת במלח
 תאכל וכו' וחיי לער תחיה, כי בעניני עולם הזה
 מסתפק במה שיש לך, ולעומת זה ובתורה
 אתה עמל, לשקוד על דלתותיה יום יום
 ולהשתוקק להוסיף חכמה וידיעת התורה יותר
 ויותר, ואם את"ה עושה כן, שאתה בעלמא
 מבחר דרך זה להסתפק בכל הנוגע עניני עולם
 הזה ולהשתוקק להתעלות בענינים רוחניים, אז
 אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה, וכמו
 שאמרו איזהו עשיר השמח בחלקו, וטוב לך
 לעולם הבא, שעל ידי זה יזכה לכחיה של
 תורה, ואז יהיה טוב לך לעולם הבא, וכמו
 שאמרו (לעיל פ"ג מ"ו) קנה לו דברי תורה קנה
 לו חיי עולם הבא.

*

פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה,
 ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה,
 ובתורה אתה עמל. ואם אתה עושה כן,
 אשריך וטוב לך.

אפ"ל בדרך רמו, על פי מה שכתב החתם
 סופר (דרשות ז"ך אלול דף שמו:) על
 הפסוק (הושע ב כא) וארשתיך לי בצדק
 ובמשפט ובחסד וברחמים וארשתיך לי
 באמונה, יש מדרשים חלוקים, יש אומרים
 (דבר פ"ג ס"ו) כי הקב"ה נותן חסד ורחמים
 אם הארוסה דא כנסת ישראל תתן נדקה
 ומשפט, ואז נשלמו האירוסין. נמצא לפי זה
 אם ח"ו ביום הדין אין צמעשינו נדק ומשפט,
 לא יעשה עמנו חסד ורחמים חלילה. אך יש